

SİNOP'TA CANDAR OĞULLARI ZAMANINA AİT TARİHİ ESERLER

Candar Oğulları tarihine genel bir bakış — Tarihî eserlerden: I. Türbeler — II. Cami ve Mesçitler — III. Çeşmeler — IV. Müteferrik Kitâbe ve Mezarlar

Candar Oğulları Tarihine Genel Bir Bakış

Osmanlı tarihlerinde «İsfendiyar Oğulları» veya «Kızıl Ahmetliler» diye n Candar Oğulları, eski Paflagonya (Paphlagonia[1]) kıtasına muadil bugünkü Kastamonu, Çankırı, Sinop ile kısmen Bolu, Zonguldak ve un vilâyetleri dahilinde hükümet sürmüş mühim bir Beyliktir. Selçukîlerden «İkinci Gıyasüddin Mesut» un birinci hükûmeti zamanında eşlerinden olup Kırım'dan Sinop'a ve oradan da Kastamonu'ya gelen «nüddin Kılıç Arslan (Keyûmers)», Kastamonu hâkimi «Muzafferüddin Ak Arslan» ın [2] muaveneti ile kardeşi «Gıyasüddin Mesut»a karşı Kasnı taraflarında hükûmete kalkışmış ve Türkmenlerden epey taraftar da uştı. Rüknüddin Keyûmers, Moğollara güvenen biraderi Mesut tarafından ne gönderilen ilk kuvveti yenmiş ise de o kuvvete yardımcı olarak gelen msüddin Yaman Candar» kumandasındaki ikinci kuvvete mağlûp ş, Muzafferüddin Yavlak Arslan da bu savaşta makul düşmüştü (1292). Şemsüddin bu hizmetine karşılık olmak üzere İhan «Geyhatu (1291-5)» tarafından Kastamonu valisi tayin edilmişti (1292/692). Fakat, nında Kastamonuyu Yavlak Arslan Oğlu «Nasırüddin Mahmut Bey» faza etmekte bulunduğundan ve Şemsüddin Yaman Candar da Mahmut karşı bir şey yapmıyacağını anladığından yalnız «Eflâni» ve çevresini ile iktifaya mecbur olmuştu. Candar ailesinin kurucusu ve birinci Beyi «Şemsüddin Yaman Candar» ın takriben on yedi yıldan ibaret olan ba- i hayatı hakkında tarihlerimizde kat'î malûmat mevcut değildir. Valiliği

1] Anadolu'da şimdiki Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerinin mecmuu ile Samsun garbından mürekkep (Kızılırmak, Pontos ile Paphlagonia'yı ayırır) bölgenin eski imalinde Karadeniz, garbında Bitinya, şarkında Pontos ve cenubunda ise Galatya eri vardı. Bu sahadan geçen en önemli nehir Kızılırmak (Halys) dir. Amasra ve şehirleri de bu bölgenin mühim merkezlerindendi.

2] Kastamonu, Selçuk hükümdarı «Alâüddin Keybubat» tarafından Melik ül-Ümerâ nüddin Çoban Bey» e timar olarak verilmiş ve o da burada küçük bir Beylik ştu. Yavlak Arslan, Çoban Beyin oğlu ve halefidir.

ce, İlhanî hükümdarlarını metbu tanımış olması kuvvetle muhte-

1299/709) yılından önce babasının yerine geçen «Şücaüddin an Paşa», bir gece taraftarlarıyla beraber Kastamonuya baskın ehri zapt ve Mahmut Beyi de öldürerek hükümet merkezini Eflâ- raya nakletti. Pervâne Oğullarından «Gazi Çelebi» nin 1322 de nüteakıp Sinop'u daha sonra da Safrnbolu'yu alarak Beyliğin u genişletmeğe muvaffak oldu. Süleyman Paşa, bidayette İlhanî larına karşı rabitasını muhafaza etmiş; ancak bu devletin (1335/ inkirazi üzerine tamamiyle serbest kalabilmiş ve namına para da ıtır. Süleyman Paşa (1339/740) dan sonra ölmüş ve hükümeti n fazla sürmüştür. Müneccimbaşı Ahmet Dede «Camiü'd-Düvel» de, Paşayı âdil, zeki ve ilim sever bir şahsiyet olarak tavsif ettiği lisiyle görüşmüş olan meşhur Arap seyyahı «İbni Batûta» da, zaman yetmişe yakın yaşta, vekar ve heybet sahibi bir zat oldu- ma ve suleha ile oturup konuşmayı sevdiğini kaydetmektedir. Sü- şayı, Candar Oğulları Beyliğinin hakiki bânisi olarak kabul etmek udur. Mahmut bin Mesut bin Salâh üş-Şirazi, Süleyman Paşa adına lüm» dan müntahap farsça bir kitap telif etmiştir.

ma Paşaya oğlu «Gıyasüddin İbrahim Bey» halef oldu. ey hükümdar olmadan önce Sinopta Vali bulunuyordu. Bunun ait tarihi vukuat henüz belli değildir. İbrahim Beyin Sinopta f2) tarihinde yapılmış bir camii bulunduğuna nazaran, kendisinin rde henüz yaşamakta olduğu anlaşılmaktadır.

im Beyin vefatıyla yerine amcası «Yakup bin Şemsüddin Candar» in geçtiği zannedilmektedir. Yakup Beyin zamanına malumat yoktur. Yakup Beyi oğlu «Âdil Bey» istihlâf etmiştir. nin başlangıcı (1345/746) olarak tahmin edilen Âdil Bey'in zama- rihî malumat pek azdır. Âdil Bey, Osman Oğullarından Orhan (Hüdavendigâr) Beylerin muasırındır. Osmanlılarla Candar Oğul- ası münasebetleri hakikatte bunların zamanından başlar. Âdil Bey, kûmdar ile iyi münasebetlerde bulunarak aralarında bir harp ol- ydan vermemişti. Âdil Beyin ölüm tarihi de katiyetle belli değil- oğlu Celâlüddin Bayazıt'ia 1366/768 de hükümdar olduğu, nasına göre, Âdil Beyin vefatının bu tarihten önce olduğu anlaşıl- üd-Düvel, Âdil Beyin, adı gibi, âdil ve iyi huylara malik oldu- zun müddet (yirmi üç yıl kadar) Emirlikte kalmış bulunduğunu tedir.

Beyin vefatında yerine — Osmanlı tarihlerinde Kötürüm İâkabiyle t — küçük oğlu «Celâlüddin Beyazıt Bey» geçti (1366/ azıt, şeytanekâr bir zekâ ile zamanın siyasetinde fırladıklar isas ve tab'an da haşin bir hükümdar olduğundan hayatı, başta ları olmak üzere, etrafındaki Beyliklerle daimi bir mücadele

geçmiştir. Bunun zamanındadır ki, Osman Oğullarıyla bu devletin ebetleri hâd bir istirkap safhasına intikal etmiştir.

Bir aralık «İskender» ismindeki kardeşini, Kötürüm Bayezidin kendisine yapacağını anlayan büyük oğlu «Süleyman Paşa», babasına karşı isyan ve kardeşi İskenderi de öldürdükten sonra Osmanoğullarından «Bî-Murad» a sığınmıştı (1383/785). Bilâhare Muradın yardımıyla, nonu'ya hücum ve babasını da mağlûp ederek burayı zaptetti. Bu : Celâlüddin Bayezidin Kastamonuyu bırakarak Sinoba çekilmesi üzere Süleyman Paşa da orada hükümdarlığını ilân etti (1385/787).

bu suretle Candar Oğulları Beyliği ikiye bölünmüş ise de, bir müddet Birinci Murat, Süleyman Paşayı hapsederek Kastamonuyu da elinden e ülkesine ekledi. Fakat, Celâlüddin Bayezit bir aralık tekrar Kastamonu ele geçirmeğe muvaffak oldu. Bilâhare Birinci Murat, Süleyman Paşayı asker vererek, Bayezitten Kastamonuyu alması için yardım ettiği gibi, kardeşi «Süleyman Paşa» nın kızı «Sultan Hatun» ile de evlendirdi (eller kısmına bakınız). Bu suretle, Candar Oğulları Beyliği biri merlinop, diğeri Kastamonu da olmak üzere tekrar iki kola ayrıldı. Bundan müddet sonra Celâlüddin Bayezit, Hükümet sürdüğü, Sinopta vefat erti (5/787). Kabri, burada «Alâüddin Camii» avlusundaki aile türbesi dir.

Kastamonu kolu hükümdarı olan «Süleyman Paşa, II» bidayette noğullarıyla hoş geçinmek siyasetini takip etmiş, Kosova savaşında ve im Bayezit'in ilk zamanlarında askerî yardımlarda bulunmuştu. Sonra Osmanoğullarının bütün Anadolu Beyliklerini ortadan kaldırmak niyeti olduğunu anlaması üzerine, Yıldırım'ın ittifakından ayrıldı ve «Kadırettin Ahmet» ile dostluk tesis ederek birleşti. Fakat, neticede Yıldırım it, Kastamonu üzerine yürüyerek yapılan bir savaşta Süleyman Paşayı ve öldürüldü; Kastamonu da Osmanoğulları tarafından tekrar zapti. Şu suretle Beyliğin, en geniş sahası üzerinde teessüs etmiş olan monu kolu, dokuz yıl kadar bir zaman sonra nihayet buldu (1392/ Kardeşi İskenderi öldüren ve babası Bayezit'e isyan ile hükümeti elde olan Süleyman Paşa, mevkiini türlü desiselerle başurmak suretiyle lazıya çalışmış, binaenaleyh zamanını hiç de sükûnetle geçirememiştir. Celâlüddin Bayezit, Sinopta öldüğü zaman yerine esasen yanında bulunan oğlu «İsfendiyar Bey» geçmişti (1385/787). İsfendiyar Yıldırımdan Sinobun kendisine bırakılmasını istedi. Yıldırım da, himayetinde bulunan Beyleri kendisine teslim etmek şartıyla, buna muvafakatğini İsfendiyara bildirdi. Bunu haber alan yanındaki Beyler, Aksakrun yanına kaçtıkları gibi, İsfendiyar da onun yanına gitti ve dedele kalan, fakat o zaman Osmanoğullarının elinde bulunan yerlerin geri ak kendisine iadesini rica etti. Bir müddet sonra, Sinoba döndü. İsyar, Yıldırımın Timurun bir harbe tutuşacaklarını sezmişti. Binaenaleyh, ye intizarda bulundu. Yıldırım Bayezit, Rumeli işlerini bitirdikten Kastamonuya geldi. Oradan Sinoba geçerek şehri muhasara ettiysede

edi. Fakat İsfendiyar Bey'in Yıldırım'ı metbu' tanıması ve ülkesini gerivermesi şartıyla barış yapıldı (1395). Bu suretle Candarlığı'nın siyasi hayatı herhangi bir fasılaya da uğramadı.

İsfendiyar Bey, bu aile içinde, adı Osmanlı tarihinde en ziyade gürültüden uzun müddet saltanat sürmüş bir hükümdardır. Şöhreti, mensup olanın cediti olmadığı halde, Devletin kendi adı ile de anılmasına vesile olmuştur. Yıldırım Bayezit'in, Ankara'da «Aksak Timur» emelini (1402/805) müteakip Osmanlıları elinde bulunan Kasaba, Safranbolu, Çankırı, Tosya ve Kalecik taraflarını zaptederek Beyliklerini tekrar genişletti. Diğer taraftan, Osmanlı şehzâdelerinin emel saltanat kavgalarından da istifade ederek doğudan Bafra ve Samsun'a, batıdan Kastamonu'ya kadar ilerledi. Fakat bilâhare, Osmanlı hükümdarı nezdinde bulunan Kasım Bey ile «Çelebi Sultan Mehmet» Çankırı, Kalecik, Tosya kasabalarını kalmıyarak Bafra ile, o sırada İsfendiyar oğlu «Hızır» olarak bulunduğu, Samsun'u da zaptetti [1]. Bu suretle memleketin güzel yerleri elinden alınmış olan İsfendiyar Bey, ikinci Murad'ın emelinde zahur eden «Düzme Mustafa» hadisesinden istifade ederek Çankırı ve Tosya da dahil olduğu halde, batıdan Bolu'ya kadar ilerleyen yerleri tekrar ele geçirdi. Fakat, sonradan İkinci Murad ile yapılan savaşta mağlûbolarak geri çekildi ve sültan tarafından (1423/828).

Mağlûbiyet üzerine Sinoba kaçan İsfendiyar Bey, biraz sonra küçük kızını Hatice Beyin kızı «Hatice Sultan»ı şer'î nikâhla kabul etmesini de istedi. Bu suretle, İkinci Murad ile akrabalık tesisine muvaffak olan İsfendiyar Bey, isteği üzerine Kastamonu, Bakırküresi (Kürei Nühas) ve Samsun'u namem verildi. İsfendiyar Bey, bundan sonra kalan on altı yıllık saltanatında Kastamonu, kâh Devrekânî ve Sinopta oturmak suretiyle tam emel ve dirlik içinde geçirdi. 29 Ocak 1440 (22 Ramazan 843) tarihinde öldü ve Sinoptaki aile türbesinde babasının yanına gömüldü. Uzun müddetli gailelerle geçirmekten bıkmıyacak kadar sabırlı bir şahsiyet olan İsfendiyar Bey, aynı zamanda, hâmi ve muhibbi ilim bir zattı. Oğlu İsfendiyar için «Cevahirüledaf» adı ile Türkçe bir Kuran Tefsiri de yazdı. Sinop, İsfendiyar Beyden sonra Candaroğullarının daimî bir hükümdarlığı gibi olmuştur.

İsfendiyar Beyin ölümü üzerine yerine oğlu «Tacüddin İbrahim» geçti (1440/843). Osmanlı hükümdarı «Murat II» in kayını

Not: Arşivte iki Samsun vardır. Biri «Türk - İslâm Samsunu» olup Selçukî sultanları tarafından (601/607, H.-1204/1210, M.) de tesis ettiği bugünkü Samsun'un kuzeyi Atinalıların «Pirée» ve Bizanalıların «Amisus» tesmiye ettikleri «Hirisan» dur, ki bu da şehrin beş kilometre kadar garbi şimalinde düz ve kuru bir tepede yerindedir. Hristiyan Samsunu, bugün halk arasında «Kara Samsun» diye anılmaktadır ki bunun bir iki mahzen ile bir kül yığını halini taşıdığı muhtemeldir.

olan ikinci İbrahimin hükümeti pek kısa sürmüş ve sessizce geçmiştir. (1487) yılında vefat ederek Sinoptaki aile türbesine gömüldü.

İbrahim Bey, büyük oğlu «Kemalüddin İsmail Bey» halef oldu. İsmail Beyi tanımayan kardeşi «Kızıl Ahmet Bey» hükümeti elde etmek için Fatih ve Mahmut Paşa nezdinde tahrikâtta bulundu. Bu tahrikâtın maksadı Sinobu biraderinden Osmanlılara aldırıp Kastamonuyu ele almaktır. Fakat Ahmet Bey, bidayette bu emeline muvaffak olamadı. İsmail Bey, kardeşile aralarında tehdüd eden bu vak'ânın bertaraf edilmesi için bir hayli müddet geçtikten sonra, Fatih'in Trabzon seferi İsmail Bey'in bu sakin hayatını ihlâl etti. İsmail Bey önce, Fatih'in Sinop limanına çıkarak deniz kuvvetlerine muaveneti lâzimedede bulunulması hususunu tertibat alınmak üzere buraya gitti ve biraz sonra da Kastamonuya geldi. Fatih Mehmet, Arnavutluk işini hallettikten sonra, büyük bir ordu ile Bolu ve Ankara üzerinden, Kastamonuya yürüdü. Bunun üzerine Kastamonu'nun elinden çıkacağını anlayan İsmail Bey de, Sinoba sığındı. Bu sırada Fatih Sultan Mehmet de Kastamonuya gelerek burasını zaptetti (1459/1460). Biraz sonra Fatih, Kastamonudan Sinoba gelerek şehri İsmail Beyden ele aldı ve kendisine Bursa Yenişehir ile Inegöl ve Yarhisar timar olmalarını emretti. Fatih, gerek ilmi ve gerekse ahlâki meziyetlerine vakıf bulunduğu İsmail Bey hakkıkda bir kardeş muamelesi yaparak onun şahsına karşı hürmetle bulunmuştur. Bunun üzerine İsmail Bey, Kastamonuya döndü ve oradan Sinop'a giderek ailesini aldı. Veziri Şahinoğlu «Şehabettin Ağa» ile birlikte Yenışehire gelerek orada oturmağa başladı. Fakat, bir müddet sonra Sinop'a Filibe sancağı verildi ve orada ikamete memur edildi.

İsmail Bey, on altı yıl süren hükümdarlığı esnasında memleketinin birçok yerinde cami, medrese, hütüphane, imaret, köprü, han, hamam gibi ilmi ve sosyal müesseseler vücûde getirmiş, etrafına topladığı ilim adamlarına meclisler kılınmış ve kendisi de fıkhî eserler yazdırmış ve kendi de fıkhîtan «Hulviyat» adı ile Türkçe eser yazmış ve bu eseri ile de bilâhare İslâm âleminde şöhret kazanmış ve bilâhare sülhperver bir zattir. İsmail Beyin bilhassa Kastamonu, Sinop ve Bolu'daki muhtelif eserlerine daha sık tesadüf edilir. İsmail Bey vefatına kadar Sinop'ta kaldı. Bu umranperver hükümdar, burada da bazı eserler yaptırdı. Bunların arasında zaman zaman, Filbede bizzat yaptırmış olduğu «Bey Mescidi - yahut İbni İsmail» adı ile anılan mescidin yanındaki türbeye gömüldü. İsmail Beyin bu türbesi, umumi harbin başında (1914) Bulgarlar tarafından yıkıldı ve türbesi, umumi harbin başında (1914) Bulgarlar tarafından yıkıldı. İsmail Beyin türbesi, umumi harbin başında (1914) Bulgarlar tarafından yıkıldı. İsmail Beyin türbesi, umumi harbin başında (1914) Bulgarlar tarafından yıkıldı.

İsmail Beyin yerine, kardeşi «Kızıl Ahmet Bey» geçti (1460/1461). Ahmet Bey, ötedenberi istihsaline uğraştığı bu emeline bilhassa Fatih'in büyük oğlu Mahmut Paşanın yardımıyla muvaffak oldu ve bu suretle Kastamonu'da bir yıl kadar Emirlik yaptı. Kızıl Ahmet Bey, Fatih'in Trabzon seferi sırasında Sinop'ta müteakip Emirlikten azledildi ve Kastamonu da elinden alındı (1467). Bunun üzerine, Ahmet Beyin uhdesine Mora sancağı verildi. İsmail Beyin oğulları memaliki artık kat'i olarak Osmanogulları ülkesine ilhak

Ahmet Bey, Moraya gitmiyerek önce Karaman oğlunun yanına gitti, Akkoyunlu hükümdarı «Uzun Hasan Bey» e iltica etti. İkinci Bamanında Osmanoğullarına ilticaya mecbur olan Kızıl Ahmet Beyin, bu devletin hizmetinde yetişmişlerdir.

***

Candaroğulları ailesi, aslen Türkmendirler. Bunların kendilerini «Halit it» neslinden göstermeleri hiçbir tarihi hakikate dayanmaz. Bu nisbet, zizat hânedan efradının, sonraları da torunlarından bazı gayretkeşle- urduğu masaldan başka bir şey değildir. Candar hükûmeti, takriben ik asırdan (1292 - 1462) fazla bir zaman sürmüştür. Bu Beyliğin, m asırlık siyasi hayatı oldukça karanlık ve bu devreyi aydınlatacak r henüz mefkut olduğu gibi geçen vak'aların tarihleri de takribi bir taşır.

Candaroğlu Beyliğinin askerî, idarî ve sair bütün devlet teşkilâtının, ldeki (14 ve 15 inci asırlar) diğer Beyliklerde olduğu gibi Anadolu eri teşkilâtından alınmış olduğunda şüphe yoktur. Memleketin hü- ailesi arasında taksimi, bu Beylikte de aynen görülmektedir. Çünkü uk keyfiyeti, (daha eski Türk devletlerinde görüldüğü gibi) hanedan n sarih haklarından addolunurdu. Bundan dolayı Beylik, mntaka ayrılıp aile efradından veya kendine inanılır emirlerden birine ve- . Nitekim devletin hakikî bânisi olan «Şücaüddin Süleyman Paşa», nuda hükümdar (Ulu Bey) iken, oğullarından Ali Bey Safranbolu, Bey de Sinop emiri idiler. Bunlar, buldukları yerlerde idarî de temsil ederlerdi.

Candaroğullarında bir veraset-i saltanat kanunu da mevcut olmadığın- r hükümdar sevdiği veya istediği oğlunu kendine veliaht yapardı. beraber, gerek taksim ve gerek veliaht tayini işleri yüzünden hü- ailesi arasında bazan kanlı mücadeleler de olurdu. Nitekim «Şücaüd- yman Paşa», küçük oğlu Çoban Beyi ve «Celâlüddin - Kötürüm - de yine küçük oğlu İskender Beyi kendilerine veliaht yapmış olma- dolayı, birincisi öteki oğlu İbrahim Beyin [İbrahim, I] ve ikincisi türüm Bayezit de büyük oğlu Süleyman Paşanın [Süleyman, II] ken- karşı isyanetmelerine sebebiyet vererek biri saltanatını kaybetmiş; le, baba oğul ayrı ayrı saltanat sürmenin acılığını tatmıştır.

Candaroğlu Beyliğinin askerî teşkilâtının Anadolu Selçukîleri teşkilâtına ini biliyoruz. Yalnız askerî kuvvetlerinin miktarı hakkında açık ımız yoktur. Şu kadar ki, 14 üncü asrın ilk yarısı içinde yalnız 25.000 kerinin mevcut olduğu bilinmektedir. Buna, yaya ve donanma ef- gereği kadar olduğunu da ilâve edersek, Candaroğlu Beyliğinin mühim askerî bir kuvete malik bulunduğunu kabul edebiliriz. Can- arının Sinop limanında donanmaları da vardı. İsmail Beyin Sinop nde yaptırmış olduğu dokuz yüz tonilâto hacmindeki bir gemi, Os-

a bir örnek olmuştur [1]. Yalnız bu donanmanın faaliyetine dair bir vesika da maalesef elde mevcut değildir.

daroğullarının kendilerine mahsus bayrakları da vardı. Halen Topzesinde saklı olup üzerinde bir takım bayrak resimleri de bulunan İspanyol haritasında, Sinop üzerindeki bayrağın «kırmızı bir zemin sola doğru açılmış bir altın sarısı ay» taşımakta olduğu görülür. Daroğullarının saray hayatı, saraydaki teşrifat, kabul törenleri, hep k âdetlerinin ve Selçukî teşkilâtının ağağı yukarı bir devamı idi. İta İbni Batûta meşhur seyahatnamesinde bize kıymetli bazı malû- nektedir. Bu maruf Arap Seyyahi, Süleyman Paşanın kabul resmine hedelerini, eserinde şöyle anlatır:

t gün ikindi namazından sonra resmi kabul icrası Sultanın âdetidir. yemekler getirilir; kapılar açılır, hazerî, bedevî, ecnebî, misafir- yemek yemedik bir kimse kalmazdı. Sultan, günün iptidasında (yani b) bir bezmi hâs (Divan olmalı) tertip eder; sonra hususî dairesine erdi. Bundan sonra devlet ricali girerek Sultanın yanında yemek [2].

dan başka, yine İbni Batûta, seyahatnamesinde, Candaroğlu Süleyman sarayı, cuma yani selâmlık merasimi hakkında dikkate şayan malû- nektedir. Candaroğullarında, vefat eden hükümdar ailesi için yas u. Bu ailede yas tutma kırk gün sürerdi. Cenaze merasiminde, cena- p ederken, elbiseyi ters giymek ve baş açık yürümek âdeti.

laroğulları ailesi, ilme ve ilim adamlarına pek ziyade kıymet ver- ti birçok eser yazdırmak suretiyle o zamanki Türk irfanının yüksel- izmet etmişlerdir. On dördüncü asrın son ve on beşinci asrın da rında Kastamonu ve Sinop Sarayları, birçok ilim adamlarını, değerli anatkarları etrafında topluyarak onları himaye eden birer merkez Candaroğlu İsmail Bey zamanında, bilhassa Kastamonu, Anadolu- nühim bir ilim, kültür şehri olmuş ve hattâ İsmail Beyden sonra hret ve kuvvetini bir hayli zaman muhafazz etmiştir. Seyyid Şerif den «Seyyid Ali Acemî» ile Bursalı Kadızade-i Rumî talebelerinden nerkat'ten Kastamonu'ya gelerek - Fatih'in ilk senelerine kadar - aşamış olan meşhur riyaizeci Şirvanlı «Fethullah», ilmi kıraat mü- Kastamonulu «Ömer», ulemadan «Halil oğlu Yunus», İsmail Bey n ilim ve fazlına hürmeten kendisine bir medrese ve bir de kütüp- tırılan Niksarlı «Muhiddin», Sinoplu meşhur hekim «Halil oğlu ile yine Tebrizli hekim «Meylâna Kemal» ve saire gibi ilim ve mları; Sinoplu Mehmet, Kastamonulu Türabî, Hamdî, Senayî, Hâki, ri olup Acem lâkabiyle tanınan meşhur Hamidî gibi şair ve edipler il Bey sarayına mensup idiler.

u gemi Venediklilerin gemilerinden ve Aragon kralı Alfonsun yaptırdığı iki oluk meşhur gemiden sonra o vakit malûm olanların en büyüğü idi (Hammer, 50).

şmanlılarda Fatih Mehmet, bir kanunla, vezirîâzam veya diğer vezirlerle bir- k yemek âdetini kaldırmıştır (Bu, eski bir Türk âdetinin devamıydı):

aroğlu hükümdarları, yazdırdıkları eserlerin bilhassa Ana dili ile da ehemmiyet vermişlerdir. «Meddah» mahlesli Yusuf adında bir lüddin - Kötürüm - Bayezit namına üç bin küsur beyitli Türkçe vi yazdığı gibi, İsfendiyar Bey de, oğlu İbrahim Bey adına Cevahir namıyla, kezalik türkçe bir Kur'an tefsiri yazdırmıştır. Bu iki eser, ve on beşinci asır Türk dili yadigârları arasında bilhassa zikre Bundan maada, bizzat hükümdar İsmail Bey de Fıkha dair Hulviyat ırkçe büyük bir eser yazmıştır. İsmail Bey, yazdığı bu eser dola-bilâhare Türk İslâm ilim âleminde şöhrat kazanmıştır. «Hulviyat», a kadar islâm uleması arasında tedavül üeden muteber bir eser

isa, Azerbaycanlı bir takım âlim ve şairlerin bile o diyardan kalkıp nuya geldikleri ve burada kendileri için daima müsait bir ilim, fikir ulmuş olmaları düşünülürse, on beşinci asırda Anadolu'da Candar-Beyliğinin Türk irfan âleminde mühim bir mevki işgal ettiği sara-laşılır.

daroğlu Beyliğinin iktisadî hayat ve vaziyeti de yolunda idi. Devlet. son zamanlarına doğru, dahilen elinden birçok yerlerin çıkmış olma-nen, Sinop gibi işlek ve şimal ticaretinin merkezi olan bir şehri itmesinden dolayı bu hususta ciddi bir güçlük çekmemiştir. Kasta-inop, Çankırı gibi şehirlerde yerli birçok sanatlar inkişaf halinde asşa debağat ve mensucat işleri, dış piyasalara da mal sevkedecek erde idi. Sinop limanı, Selçukiler devrinden beri Anadolu'nun Kara-yısında bu ehemmiyetini muhafaza eden büyük bir ticaret iskelesi yüzden Candaroğullarının - o devirde dünyanın en büyük tüccar an - Cenevizlerle ticarî münasebetleri pek müsait gitmişti.

daroğulları, Birinci Süleyman Paşadan itibaren adlarına, gümüş ve ıra da bastırmışlardır. Bilhassa Kastamonu, Sinop ve Samsun'da birer eleri de vardı. Candaroğulları, resmî unvan olarak «Emir-i Âzam», «Kebir», «Sultan-ı Mükerrrem», «Sultanı Âzam» gibi muhtelif lâkap. «Melik-i Muazzam Şucâüddevle veddin», «Sultan-ül-ber velbâhr» gibi de kullanmışlardır. Bastırdıkları paralarda da «Sultan», «Sultan-ı «Sultan-ı Kebir» gibi unvanlar yazılıdır.

daroğutlarının inkırazı üzerine bu aileden bir takım zevat Osmanlı ıde bulunmuşlardır. Bu meyanda Kızıl Ahmet Bey, Oğullarından e Mehmet Paşalar, Mehmet Paşanın oğullarından Mustafa ve - Os-arihinde pek meşhur olan - Şemsi Paşalar, İkinci Mahmudun silâhdarı Ağa ve Sadırazam Reşit Paşa bilhassa kayde şayandır.

daroğulları tarafından, bilhassa Kastamonu, Sinop, Çankırı, Taşköprü, Devrekân'de cami, medrese, hastane, türbe, han, hamam, köprü, ima-me ve saire gibi bir hayli medenî ve ilmî müesseseler vücuda geti-r. Bununla beraber, bu havalide ve diğer bazı yerlerde bunların yap-rı eserlere de tesadüf edilir.

İşte Cadaroğlu Beyliğinin yukarıda saydığımız bu yerlerden «Sinop» ta mevcut eserlerine dair, vaktiyle yapmış olduğumuz etraflıca bir tetkiki şu kısa tarihi malûmatla beraber neşrediyoruz [1].

TÜRBELER

I

İSFENDİYAR OĞULLARI TÜRBESİ

(1385? - 787?)

Candarogullarından Celâlüddin - Kötürüm - Bayezit ile oğlu İsfendiyar ve İsfendiyarın oğlu İbrahim Beylerle bu aileye mensup daha sekiz zâtın kabrini ihtiva etmekte olan bu türbe «Alâüddin Camii» avlusunun kuzey doğu köşesinde ve etrafı demir parmaklıkla çevrilmiş 20 mette murahbar kadar bir saha dahilindedir. Türbe 16,25 metre uzunluk, 8,20 metre genişlik ve 10 metre yüksekliğinde olup kesme taştan yapılmış tek kubbeli bir binadır.

Türbenin hangi tarihte ve kimin tarafından yapılmış olduğuna dair ne üzerinde bir kitâbe ve ne de mahallî evkafında itimat ve ihtitica şayan bir kayıt mevcut değildir [2]. Türbe, sade bir inşa tarzına malik olup

[1] Bu kısım için faydalandığımız başlıca kitap ve makaleler: İ.H., *Mazide Kastamonu*, Köroğlu-Yeşil İlgaz Gazetesi (Kastamonuda müntezir), sayı 8 - 450, 1334 / 1335; Uzunçarşılıoğlu İsmail Hakkı, *Türk Tarihinin Ana hatları eserinin müsveddeleri*. No. : 44 (Anadolu Beylikleriyle Kara ve Akkoyunlu Devletlerinin siyasi, iktisadi ve fikri hayatları hakkında mükemmel bir ettüür), T. T. K neşriyatından; Talât Mümtaz Yaman, *Kastamonu Tarihi*, cilt I (kısım IV), İstanbul Ahmet İhsan Matbaası, 1935; Halil Etem, *Düvel-i İslamiye*, (Candarogulları bahsi), Devlet Matbaası, İstanbul 1928; Mehmet Behçet, *Kastamonu Âsarı Kadîmesi*, Matbaası Âmire, İstanbul 1925; *İbni Batuta Seyahatnamesi*, Şerif Paşa Tercümesi, İstanbul 1917; Ali, *Candaroglu Hükümeti*, Türk Tarih Encümeni Mecmuası, sayı 1-78, 1340; Ahmet Tevhit, *Kastamonu ve Sinopta İsfendiyar Oğulları veya Kızılakmetliler*, Tarihi Osmanî Encümeni Mecmuası, sayı 6 (sahife 383-392); Necip Asım, Mehmet Arif, *Osmanlı Tarihi*, İstanbul 1916, Matbas-i Orhaniye; Doktor F. Giese, *Aşkpaşazade Tarihi*, Leipzig 1928; Hammer Tarihi (Atâ Bey tercümesi), cilt 5, İstanbul Evkafı İslamiye Matbaası 1921; İ. H. Mordtman, *Encyclopedie de L'Islam*, T. II. (İsfendiyaroglu maddesi); İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilâtına methal* (Anadolu Beyliklerinde Teşkilât IV), İstanbul Maarif Matbaası 1941; Fuat Köprülü, *İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul tab'ı) Bayrak maddesi S. 411.

[2] Verilen şifahi malûmata göre, evkafın eski kayıtları meşhur «Sinop Deniz muharebesi» nde (30 Kasım 1853) şehrin Ruslar tarafından bombardımanı esnasında mahvolmuştur. Sonraları, asılları veya ihtitica salih birer sureti bulunması lâzımgelen vakfiyelerin İstanbuldan olsun celbi ile kuyudatın tanzimine de teşebbüs edilmemiş, bugünkü kayıtlar sureti âdiyede toplanan ve hattâ tarihen baştan aşağıya yanlış olan bazı beratların kopyesinden ibaret bulunmuştur. Binaenaleyh, hali hazır mahallî evkaf kayıtları tarih tetkikleri için değerli müracaat menbaı olmaktan uzak bir haldedir. Bu bapta daha açık bir fikir verebilmiş olmak için İsfendiyar Oğullarıyla Sultan Hatun türbelerinin (جزء حراللق - Cüzhanlık) tevcihine ait bir berat suretini, bu kısmın sonuna aynen dercediyoruz.

mimarî bakımından mühim bir kıymeti, dikkate değer tezyinatı da haiz değildir. Yalnız, içine girildiği zaman cidden nefis birer sanat eseri olan mermer sandukalar karşısında takdîrkâr bir his duymamak imkânsızdır. Pek ince, zarif nakışları ihtiva eden baş ve ayak şahidelerini, adeta çiçeklere temessül etmiş olan bu mermer taşları, Türk taş işleme ve oymacılığının eşsiz örnekleri arasında saymak hiç te mübalâğlı olmasa gererir, sanıyoruz. Türbenin sade tezyinatı havi olan kapısı yukarısında, müstatil şeklinde küçük bir mermer taş üzerinde:

(1) كل نفس ذائقة الموت

(2) ثم الينا ترجعون

«Herkes ölümü tatacaktır, en son bize geri döndürüleceksiniz.»

Candar (İsfendiyar) Oğulları Türbesinin hariçten görünüşü

âyeti yazılıdır. İki satır üzerine tertip edilmiş olan bu kitabe oldukça güzel bir sülüs dattıyla yazılmıştır.

Türbe içinde sekizi büyük, biri orta ve ikisi de küçük olmak üzere on bir sanduka mevcuttur. Bunların onu mermerden, bir tanesi de tahtadan yapılmıştır; tahtadan yapılan bu sanduka ile mermer olanlarından ikisinin kitabesi yokur. Kitabesi mevcut olanlardan bir çoklarının baş ve ayak şahidelerinin dış yüzlerinde isimler, iç taraflarında da arapça ve ekseriyetle farsça beyitlerle iki yan taraflarında Kurandan alınmış bir takım âyetler yazılıdır. Kitabelerin yazısı hemen umumiyetle pek girifttir. Maalesef, bundan otuz kırk sene kadar önce yapılan bir tamir sırasında bunların zemini yeşil ve yazıları da sarı boya ile boyanmıştır ki, şu hal kitabelerin okunmasını epeyce güç bir şekilde sokmuştur, diyebiliriz.

Türbe içindeki sandukalar kapıdan itibaren, küçükleri aralarına sıkıştırılmış olmak suretiyle, sıralanmakta ise de, bunlar esasen ölüm yıllarına göre bilâkis iç duvardan kapıya doğru yapılmış olduklarından burada yatanların, öldükleri tarihleri göz önüne alarak, bunları o suretle kaydetmiş ve sandukalara bugünkü vaziyetlerine göre birer numara vermiş buluyoruz.

Dokuzuncu sanduka (büyük): Osmanlı tarihlerinde kötürüm lâkabıyla anılan ve (1385/787) de vefat eden «Celâlüddin Bayezit» Bey'e aittir. Bu sanduka ve şahideler, kabartma tezyinatı itibariyle ötekilerden daha üstün denilebilir. Çünkü mevcut tezyinat, üzerinde daha çok uğraşmış fikrini kuvvetlendirecek kadar nefis yapılmıştır. Sandukanın baş şahidesinin dış yüzünde çiçek resimlerle süslenmiş mermer bir daire içinde sadece «الله» kelimesi mahkûktur. İç tarafında ise iki satır üzerine:

(1) توفي المرحوم

(2) المرحوم بايزيد بن محمد بك طاب ثراه

yazılıdır. Ayak şahidesinin dış yüzünde ise, yine bir daire içinde, sadece çiçekli tezyinat olup yazı yoktur. Bunun iç tarafında da, keza iki satır üzerine, Celâlüddin Bayezit Bey'in öldüğü yıl olmak üzere:

(1) في تاريخ

(2) سنة سبع وثمانين وسبعمائة

ibaresi yazılıdır.

«Merhum ve mağfur Âdil Bey oğlu Bayezit - toprakları pâk, hoş olsun - 787 yılı içinde öldü».

Sandukanın üst kısmında ve sol tarafında iki satır üzerine, şeritvari olarak:

(1) الله لا اله الا هو . . .

(2) من ذى الذي يشفع . . .

Ayet - ül - Kürsi ve bunun altında da:

قال الله تعالى ولنلونكم

âyeti ile,

الدنيا سجن المؤمن وجنت الكافر (ن)

«Dünya, müminlerin zindanı, kâfirlerin de cennetidir.»

hadisi yazılıdır. Sağ tarafında ise, gene iki satır üzerine şeritvari olarak:

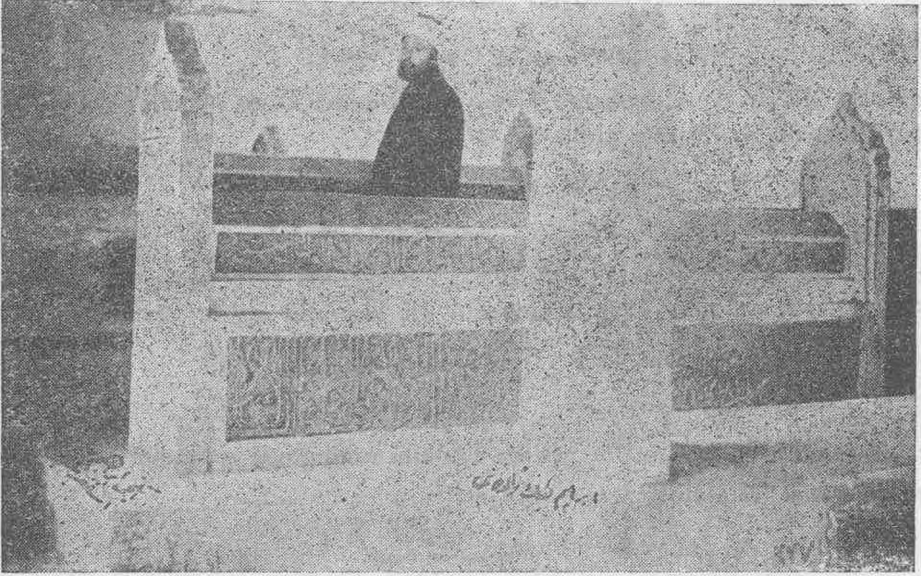
(1) اكثرُوا ذكر هادم اللذات الموت كآس كل ناس شماره والقبر باب كل ناس داخله

«Lezzetleri bozucunun zikrini artırınız (ölümü çok zikrediniz, unutmayınız), ölüm bir kadehtir, herkes içicisidir; kabir de bir kapıdır, herkes giricisidir».

(2) قاله لم يذكره احد في اضيق من العيش الا وسمه عليه ولا ذكره في سمة

الاضيقا عليه

«Çünkü ölümü anma, darlık içinde olanlara geçimi bollaştırır; anılmaması ise geçim bolluğu içinde olanı darlaştırır».
hadîsleri kaydedilmiştir.

Candar (İsfendiyar) Oğulları Türbesinin dahilden kısmen görünüşü

Dördüncü sanduka (büyük): 843 yılı Ramazanının yirmi ikinci cuma günü (29 Ocak 1440) vefat eden «İsfendiyar bin Bayezit» Beye aittir. Bu sandukanın baş şahidesinin dış tarafında, beş satır üzerine şu kitabe:

- (1) نقل من دار الفنا الى دار البقا
- (2) المرحوم المغفور السعيد الشهيد
- (3) المولى المعظم والمخدوم الاعظم الاعدل الاعلم
- (4) السلطان اسفنديار خان بن بايزيد
- (5) نور الله تعالى قبرها الى يوم الحساب آمين

«Merhum, mağfur, sait ve şehit, yüce hükümdar, en ulu mahdum (kendisine hizmet olunan zat), en âdil ve en âlim Bayezit oğlu Sultan İsfendiyar Han, fânilik diyarından bâkilik ülkesine göçtü. Allah kabirlerini, hesap gününe (kıyamete) kadar nurlandırısın, âmin...»
ve iç tarafında ise:

- (1) سورة قدر مونس قبرم
- (2) شد تاريخ ليلة القدرم

«Kadir sûresi mezarımda arkadaşımıdır, Leyletül-Kadr bana tarih oldu».

Farsça beyit yazılıdır [1]. Ayak taşının dış yüzünde İsfendiyar Beyin ölüm yılını, ay ve günü ile tesbi'e eden şu:

(1) ليله في الجمعه وثاوية العشرين

(2) من شهر رمضان المبارك

(3) سنة ثلث و اربعين و ثمانمائة

«...843 yılı mübarek Ramazan ayının yirmi ikinci Cuma günü (vafat etmiş) ibare mahkûktur. Bunun altına da:

(1) شب جمعه روحش بر افلاك شد

(2) شب قدر جسمش درین غلام شد

«Cuma gecesi ruhu eflâke uçtu (gitti), Kadir gecesi cismi bu toprağa girdi. Farsça beyit yazılıdır [2]. Sandukanın üst kısmının sağ tarafında şu:

(1) مر طاشق که آید بر شه سلام آرد

(2) تاریخ جون محمود تحت مقام دارد

«Her gelen işik şahı selâm getirir, Tarihini aradığında makam-ı cennettir» ve gene, üst kısmının sol tarafında ise:

(1) الہی رحمت دروای تامست

(2) وز انجا قطره مارا تاماست

(3) ندارم هیچ کونہ توشه راه

(4) بجز لا تقنطوا من رحمة الله

«İlâhi rahmetin herkese şâmil bir denizdir, ve ondan bir damla bize kâfidir. Tanrının rahmetinden ümit kesmeyiniz, âyeti kerimesinden gayrı hiçbir türlü yol azağım yoktur.»

Farsça kıta'larla, bunun karşı yanında da arapça olarak şu:

(1) ضریق المعاصی ان تکن رحمة نجا

(2) والا فنی نار الشقاوة محرق

(3) لعل رسول الله سید خلقه

(4) شفاعته عن ظلمة الحوب لشرق

«Günahlara batmış olan adam eğer Allahın rahmetine nail olursa kurtulur; yoksa bedbahtlık ateşinde yanar. Mâhlûkatın efendisi olan Resulullahın şefâati belki günahın karânlıklarını açar, parlattır».

kıt'a mahkûktur.

[1] ليله للقدم kelimelerinin Ebcet hesabıyla tekabül ettiği rakam 843 ise de تاریخ kelimesinin başındaki ب nin gitmesi ta'miyesiyle 843 tarihi çıkmaktadır.

[2] Bu beyit, İsfendiyar Beyin Ramazanın 22 sinde öldüğünü fakat, 27 sinde gömüldüğünü göstermektedir.

İkinci sanduka (büyük): Bu sanduka 847 hicret yılı muharreminin evahirinde (Mayıs 1443 sonları) vefat eden «İbrahim Bin İsfendiyar» Beye ait olup baş şahidesinin dış tarafında şu:

- 1 نقل من دار الهدية القافية
- 2 الى دار السنة الباقية المرحوم
- 3 المغفور السعيد الشهيد الواصل الى
- 4 رحمة ربه الملك القدير القطار
- 5 السلطان ابراهيم بن سلطان اسفنديار

«Merhum, mağfur, sait, şehit, kadir ve gaffar olan Allahın rahmetine ulaşıcı Sultan İsfendiyar oğlu Sultan İbrahim...»

ibare yazılıdır. Şahidesinin iç yüzü ise, sadece çiçekli nakışları havidir. Ayak şahidesinin iç tarafında da:

- 1 نور قبره و جعل الجنة مقامه
- 2 في اواخر محرم الحرام سنة سبع
- 3 و اربعين و ثمان مائة من الهجرة النبوية

«... Hicretü nebevîyenin 847 yılı Muharreminin sonlarında, aşağı fanilik diyarından (dünyadan) yüksek beka ülkesine göçtü. Kabirleri nurlansın ve makamları cennet olsun.»

olmak üzere İkinci İbrahim Beyin öldüğü tarih mahkûktur. Bunun, yani ayak şahidesinin, dış yüzünde de:

- 1 از برای روح ابراهيم خان
- 2 چون در ارضه و في الحمدي بخوان

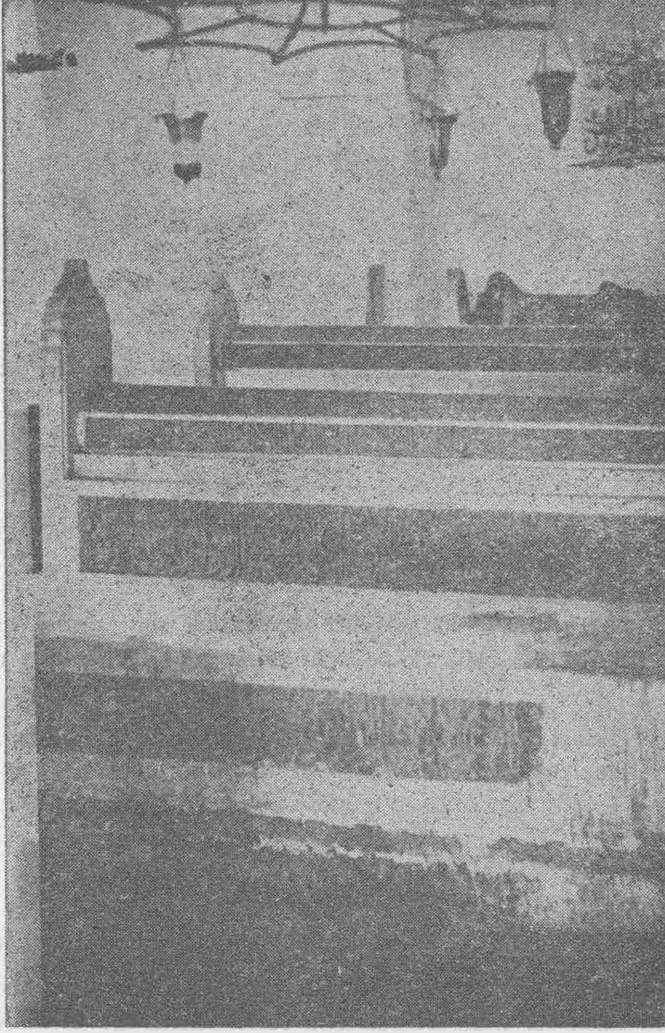
«İbrahim Hanın tabii için Tanrının ve Peygamberin huzurunda hamdet».

Farsça bir ibare yazılıdır. İbrahim Beyin sandukası altlı üstü iki kısımdan ibaret olup her iki kısmı da şerifvari yazılarla süslenmiştir. Üst kısmında ikisi sağ, ikisi de sol tarafta olmak üzere dört satır üzerine, Esmâülhüsna mahkûktur:

- 1 هو الله الذي لا اله الا هو الرحمن الرحيم الملك القدوس . . . .
- 2 الحافظ الراجع المعزل المذل السميع . . . .
- 3 الوكيل القوى المثين الولي الحميد . . . .
- 4 البر التواب المنعم المنتقم العفو الرؤوف . . . .

Sandukanın alt kısmında da, yine sağlı ve sollu olarak Ayet - ül - Kürsî yazılıdır.

Birinci sanduka (büyük) : İkinci İbrahim Beyin, kendisinden iki yıl sonra yani 20 Rabiülevvel 849 (26 Haziran 1445) da vefat eden, annesine aittir. Sandukanın baş şahidesinin dış yüzünde:

Candar (İsfendiyar) Oğulları Türbesinin dahilden kısmen görünüşü

- (1) استقلت من دار الفنا الى دار الیقا
- (2) المرحومه المغفوره المستوره
- (3) ام الامیر الکبیر ابراهیم بك

«Ulu Emîr İbrahim Beyin annesi, sahibi iffet merhume ve mağfure (hatun)..» kitabesi yazılıdır. İç tarafında ise gayet sanatkârane yapılmış bir dairenin

çiçekli nakışları ortasında biri sağdan, diğeri soldan mütedahil şekilde yazılmış girift iki tane:

توكلى على خالتي

«Güvenim Tanrımadır.»

ibaresi mevcuttur. Ayak şahidesinin iç tarafında:

(1) نور الله قبرها

(2) وجعل الجنة مقامها

«... Allah kabrini nurlandırısın ve makamını cennet etsin...»

ve bunun dış yüzünde ise:

(1) يوم السبت من عشرين شهر ربيع الاولى في

(2) سنة تسع و اربعين و ثمانمائة

«... 849 yılı Rebiülevvel ayının yirminci Cumartesi günü fâni dünyadan ebediyet âlemine göçtü».

olarak öldüğü yıl yazılıdır.

Sandukanın sağ ve sol taraflarında ise, şerîhvâfî iki satır üzerine [1] « sol yan tarafında » (2) « sağ yan tarafında » ... [من ذى النبی یشفع ....] olmak üzere Ayetül - Kürsî mahkûktur:

Üçüncü sanduka (orta): Yukarıda adı geçen, İkinci İbrahim Bey'e ait sandukanın sağ tarafında ve ayak ucunda olup (864/1459) da vefat eden, İsfendiyar Beyin kızı, Sait Baht hatuna aittir. Sandukanın baş şahidesi dış yüzünde:

(1) استقلت من دار الدنيا الفانية

(2) الى دار السنية الباقيه المرحومه

(3) المغفورة الشهيدة السعيدة الواصلة

(4) الى رحمة الرب القدير الغفار

(5) سعيدة بخت خاتون بنت السلطان اسفنديار

«Merhume, mağfure, şehide, saide, kadir ve gaffar olan Allahın rahmetine ulaşıcı Sultan İsfendiyar kızı Sait Baht Hatun fani dünyadan (diyardan) beka ülkesine intikal etti».

İç tarafında ise:

(1) رقيم و بقية را بقا باد

(2) لاد برود هر آن که اوزاد

«Biz gittik; bakielik geride kalanların olsun, elbette ki doğan her kimse gidecektir».

Farsça beyti yazılıdır. Ayak taşının iç yüzünde, yani bu Farsça beytin karşı tarafında:

- 1 نور الله قبرها و جعل الجنة مقامها
- 2 عمت ميامنه في اوائل شهر محرم الحرام
- 3 على جميع الايام سنة من شهور اربع وستين وثمانمائة
- 4 من الهجرة النبوية عليه افضل الصلوات و اكمل التحية

«Allah kabrini nurlandırısın ve makamını cennet kılsın. uğurları yayılsın. 864 yılı muhârrem ayının başlarında (vefat etti).»

olmak üzere «Sait Baht Hatun» un öldüğü yıl mahkûktur. Dış tarafında ise şu:

چون عاقبت جهان فتراست
ملك اول و ابد خدا راست
بچه مفروود شود رهرو سحرای وجود
چو بدین سرچله حد از همه جانب عدم است

«Madam ki dünyanın sonu fâni olmaktadır
Ezeliñ de ebediñ de mülkü Hudaya mahsustur
Neye mağrur olsun varlık sahrasındaki yolu
Çünkü bu marhalenin sınırı her taraftan yokluğa ulaşır».

Farğa kit'a yazılıdır. Sandukanın üst kısmının sağ tarafında (آمن الرسول...), sol tarafında ise (وینا انك امن تدخل النار...), (وینا اننا سعتنا مقاباً...), (والذين يكفرون الله...), (وینا ما وعدنا علی وصالک...), (فاستجاب لهم و بهم...), (وینا ما وعدنا علی وصالک...) âyetleri mahkûktur. Alt kısmında da yine, sağlı ve sollu olmak üzere şerirvari Ayet-ül-Kürsi yazılıdır.

Yedinci sanduka (orta): altıncı kitâbesiz sanduka ile Kötürüm Bayezit'in sandukasının ayak ucunda olup (864/1459) yılında vefat eden Yahya bin İsmail Bey'e aittir. Sandukanın baş şahidesinin dış yüzünde şu kitabe:

- 1 قل من دار الفنا الى دار الیقا
- 2 المرحوم المفور المصوم الى المحتاج الى
- 3 رحمت رب المان يحيى بك بن سلطان اسمعيل خان

«Merhum, mağfur, masum, mennan olan Allahın rahmetine muhtaç, Sultan İsmail Hâsî oğlu Yahya Bey fânilik diyarından beka yurduna naklolundu» ve iç yüzünde ise:

الدنيا مزرعة الآخرة

«Dünya, âhiretin tarlasıdır».

hadîsi yazılıdır. Ayak taşının dış yüzünde, Yahya Bey'in ölüm yılını gösteren şu kitabe mahkûktur:

نور الله قبره و جعل الجنة مقامه
في اوائل شهر ذى الحجة عمت ميامنه
سنة اربع وستين وثمانمائة من الهجرة النبوية (Aynen böyle)

«... Allah kabrini nurlandırısın ve makamını cennet kılsın. uğurları yayılsın.

864 yılı Zilhicce ayının başlarında (vafat etti)».

Bunun iç yüzünde de:

الدنيا سجن المؤمنین

«Dünya müminlerin zindanıdır»

hadisi yazılıdır. Yahya Beye ait olan bu sanduka altlı üstlü olmak üzere iki kısımdan ibaret olup, üst kısmının sağ tarafında «Sürei Kadir» ve sol tarafında ise kezalik şeritvari «Ayet-ül-Kürsi» mahkûktur. Alt kısmının sağ tarafında:

دنيا دن نه تند دهر که مرد است
که دنیا سرتسر ابدوه و درد است
بکوی سطلن نظر کن فایین
که دنیا باحرهان راجه کرد است

«İnsan olan dünyaya gönül bağlamaz. Çünkü, dünya baştan başa kederle derttir. Dünyanın dostlarına ne yaptığını görmek için mezarlığa bir bak!».

Sol tarafında da:

هزار سال دنیا کر از خاک باشد
بین مدار که انجام او فنا باشد
بدین تحفه تابوت بایدت خفتن
اگر چه پایه تخت تو رسا باشد

«Bin yıl dünya baki olsa da yakinen bil ki onun akibeti de fânılıktır. Tahtının mertebesi gök yüzüne erişse bile, sana şu tahta tabutta uyumak gerektir».

Beşinci ve altıncı sandukalar (büyük): Bu sandukalar, hiç bir tezyinat ve kitâbeyi havi olmayıp ailefâde mermer taştan yapılmışlardır. Üzerleri, herhalde sonradan yapılan bir tamir esnasında¹⁰ölücek, kireçle badana edilmiş bir haldedir. Candroğulları hânedanına mensup olması lâzımgelen bu iki merkadin kimlere ait olduğu bu itibarla malûm değildir.

Sekizinci sanduka (küçük): Yahya Beye ait sandukanın alt tarafında ve küçük kıt'ada olup kezalik ne bir kitâbesi ve ne de tezyinatı mevcuttur.

Onuncu sanduka (küçük): Yine bu hânedandan küçük bir çocuğa ait olduğu anlaşılan bu sanduka, Celâlüddin Bayezir'in ayak ucunda mevsudur. Yekpare taştan yapılmış olup kitâbesi yoktur.

Onbirinci sanduka (büyük): Bu sanduka, türbenin kuzey tarafı nihayetinde ve duvar ittisalinde olup tahtadan yapılmış, etrafı da kezalik tahta bir parmaklıkla çavrilmiştir. Bu parmaklıkların ön uçlarında yine tahtadan küçük birer «Mevlevî Sikkesi» modeli mevzu bulunmaktadır. Kitâbesi olmayan bu sandukanın kime ait olduğu kesin olarak malûm değildir.

Şu kadar ki, bu meçhul merkadin «Sinop-Kitabeleri» ünvanlı eserinde (sayfa, 40-41) hattâ şüpheden vareste olarak «Gıyasüddin İbrahim bin Süleyman Paşa» ya ait bulunduğu yazılıdır. Filhakika, türbenin Candaroğulları hanedanına ait olması, burada yatan zevatin da ölüm yıllarına göre, kuzey tarafından sıra ile defnedilmeleri ve bu meyanda mahallî Evkaf kaydinde türbenin «İbrahim Bey Türbesi» diye yazılı bulunması gibi hususlar nazarı dikkate alınarak, merkadin «Gıyasüddin İbrahim Bey» aidiyeti hatıra gelebilirse de, fikrimizce bu nihayet bir tahmin mahiyetinden öteye geçmez. Zira: birincisi kitabenin olmayışı; ikincisi Evkaf kuyudatının, bilmünasebe yazdığımız gibi, tarihi tetkikler için asla itimada şayan vesaitten bulunmayışı dolayısıyla bu hususta serdedilen mütaaleaların, bugün için, acele verilmiş bir hükümden başka bir mâna ifade edemeyeceği kanaatindeyiz.

Kezalik «Kastamonu Asarı Kadîmesi» ünvanlı eserde (sayfa 28 ve 92) Gıyasüddin İbrahim Beyin merkadinin Kastamonu Mevlevihanesi içinde olduğu da, bir kitabe taşına istinaden, beyan edilmektedir. Hulâsa, bu hususta kuvvetli bir vesikanın çıkmasına intizar zarureti mevcuttur. Birinci İbrahim Bey namına «Kale Camii» kapısında bir kitabe vardır ki, Bu kitâbe Candaroğullarının ilk devirleri için kıymetli bir vesikası mahkûke mahiyetindedir [Bak: Kale Camii].

Türbenin kuzey taraf duvarında, muahhar bir devre ait olmak üzere, alelâde siyah bir boya ile yazılmış şu türkçe kıt'a mevcuttur:

«Zâiran - ı ehl - i aşka perde olsun deyü
Kabri taşı bergüzarmış cezbe - i rahmânıla
Hâk - i pâki kabrine yüzün süren ehli dilin
Sekiz cenneti eylemiş ebed hud habibi cânıla» [1]

Bu kısmın baş tarafındaki hasiyede, mahallî Evkaf kuyudatı hakkında bir fikir verebilmiş olmak için, bunun sonuna bir vesikayı ilâve edeceğimizi kaydetmiştik. Binaenaleyh, bir tevcih beratından başka birşey olmıyan bu vesikalardan birini aşağıya naklederek İsfendiyaroğulları türbesi hakkındaki izahatı tamamlamış oluyoruz.

SURETİ BERAT

«Bin iki yüz yetmiş yedi senesi Zâhiccenin on birinci günü tahtı âlî bahtı Osmanî üzere cülûsu hümayûnu meymenettmakrûn vaki olup umûmen tecdidi berat olunmak kaidei meriyei saltanatı seniyyeden olduğuna binaen Nezareti Evkafı Hümayunı mülûkâneme mulhak Evkaftan medinei Sinop'ta vaki merhum ve mağfurünleh Sultan Alâüddin neslinden İbrahim Bey ve Sultan Hatun türbei şerifi vakfı mahsulünden olmak üzere yevmiye bir akça vazife ile Cüzühanlık ciheti mutasarıfı işbu rafii tevkil refuşşanı hakânı Mehmet Tahir bin Süleyman'ın yedinde olan atik berat bittakdim tecdidi

[1] Son mısraın vezni bozuktur.

rica olunmaktan nâşi kuyuda müracaat olundukta ciheti mezkûre bin iki yüz otuz dört Şevvali mükerrerinin âhiri tarihiyle mumailayhin uhdesinde oldağı tebeyyün etmiş olduğundan kaydi ve atik beratı mucibince tecdidi beratı şerifi ita olunmak bâbında sâdir olan fermanı âlişanım vechile tecdiden bu beratı hümayûnumı verdim ve buyurdum ki mumailayh üslûbu sabık üzere ciheti mezkûreye vazifei mersûmesiyle mutasarrıf olup icrayi hizmet olunduktan sonra işbu beratı âlişanıma mugayır tasarrufu umûrına tarafı âhardan müdahale olunmıya şöyle bileler alâmeti şerifeme itimat kılağlar tahriren fil-yevmittasi' aşere şehri Cemaziyellevvel li-sene seb'a ve seb'in ve mieteyni ve elf».

SULTAN HATUN TÜRBESİ

(1395/797)

Halk arasında «Aynalı Kadın Türbesi» namıyla maruf olup, Evkaf idaresinde aşağıdaki kitabesi gibi «Sultan Hatun Türbesi» olarak müsecceldir. 8,50 uzunluk, 8,50 metre enliğinde ve 4 metre yüksekliğinde olan bu türbe, hükümet konağının arkasında, büyük kıt'ada kesme taşlardan yapılmış küçük bir binadır. Sakfı ahşap olup mimari bir kıymeti haiz değildir. Doga yüzünde, yukarısında kitabeyi havi, bir kapısı ve kible tarafında da demir parmaklıklı büyücek bir penceresi vardır.

Türbe içinde iki taş sanduka mevcut ise de, yarısından fazlası kırılıp kaybolmuş olan mezar taşlarından hüviyetlerine dair vazih bir malûmat elde edilememiştir. Biri kapısı önünde hariçte, diğeri türbe içinde ve zemin taşlarından biri üzerinde mermerden birer Ayna resmi mahkûktur ki, halk arasında «Aynalı Kadın Türbesi» adıyla anılışı, bu resimlerden ötürü olsa gerektir.

Türbenin tam kapısı üstünde aşağıdaki kitabe mevzu bulunmaktadır:

1) بنت هذه المقبرة المخدرة سلطان خاتون
2) بنت سليمان باشا بن اورخاسك طيب الله
3) رآهم في رمضان عام سبع وتسعين وسبعمائة

«Bu makbere, Orhan Bey oğlu Süleyman Paşanın kızı (kabirleri pak, hoş olsun) sahibi ismet Sultan Hatun için yedi yüz doksan yedi yılı ramazanında bina olundu».

Bu kitabe, mustatil şeklinde memer bir taş üzerine kabartma olarak yazılıdır. Uzunluğu 0,72 genişliği de 0,40 santimetredir. Üç satır üzerine tertip edilmiş olup yazısı kalınca ve girift bir Selçuk neshinin aynıdır.

Dikkate şayan bir mahiyet arzeden bu kitabede ismi geçen kadın Birinci Muradın kardeşi «Süleyman Paşa»nın kızı olup, ağlebi ihtimal Paşanın vefatından sonra, Candaroğlu «Süleyman Paşa»ya babası Kötürüm Bayezit Beyden yüz çevirip Osmanlı Hükümdarı Birinci Murat Beye iltica ettiği

zaman - tezviç edilmiştir (Mukaddemeye bakınız). Mumaileyha, 797, H. - 1335, M. de Sinopta vefat ederek namına yaptırılan bu türbeye gömülmüştür. Şu kadar ki, türbe içinde iki makbere mevcut ve bunlardan ikisinin de kitabeleri yarısından fazla kırılmış olduğundan hangisinin «Sultan Hatun» a ait bulunduğunu tefrik etmek imkânsızdır.

Sultan Hatun Türbesinin hariçten görünüşü

HATUNLAR TÜRRESİ

(1425/828)

Bu türbe Sinop yarımadası üzerinde kâin olup halk arasında «Seyyit Bilâl Camii» adıyla maruf «Cezayirli Ali Paşa Camii» nin garbı şimalî tarafındadır. 6,30 metre uzunluğunda ve 5 metre enliliğinde kesme taştan yapılmış tek kubbeli küçük bir bınadır. Halen harabe yüz tutmuş bulunan bu türbenin ne zaman ve kimin namına yapıldığı hakkında sarih malûmat mevcut değildir.

Türbe dahilinde, biri sağ (a) ve diğeri sol (b) tarafta olmak üzere iki sanduka mevzu bulunmaktadır. Bunlardan sağ taraftaki mermer sandukanın sol yüzünde şeritvari şu:

فَاعْفِرْ فَضْلَكَ رَبِّي وَتَأْتِي خَطْبَاتِي اجْعَلْ مَقَامِي (A)
فِي يَوْمِ الْحَشْرِ يَا صَمَدِي فِي جَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاوَاتِ

«Ya Rab! Suçlarımı kemali kereminle bağışla. Mahşer günü, makamımı gökler kadar geniş bir cennet olsun».

ve sağ yüzünde işe:

يا خالق الخلق يا رب السموات يا فافر الذنب عن
كل البريات آيتك لان ارجو منك مغفرة يا غفار

«Ey âlemi yaratan, ey göklerin Rabbi, suçları bağışlayan Allah!
suçlarımı bağışlatmıya sana geldim».

cümlei duaiy mahkûktur. Bu kitabelerin her ikisi de girift ve kalın bir sülüs hattile 1,78 metre uzunluğunda ve 0,30 santimetre enliliğinde mermer bir levha üzerinde birer satır olarak yazılmıştır.

Sandukanın baş şahidesinin iç yüzünde türkçe olarak:

«Lûtfünden eyle âni sen (bir kelime okunamadı) ١٤
Her kim hatunı hayır düa ile eyleye yad»

beyiti ve dış yüzünde de:

في عشر شوال المكرم

سنة ثلث و اربعين و ثمانمائة

الهجرية النبوية

«.. Hicretin sekiz yüz kırık üç senesi Sevral ayının onunda
olmak üzere vefat tarih yazılmıştır»

Ayak şahidesinin iç tarafında:

انتقلت من دار

الفنا الى دار البقا المرحومه

السيدة الشهيد . . .

«Merhume saide, şehide fânilik evinden bâkilik evine göçtü»

(taşın alt tarafı kırıktır)

dış yüzünde ise, anıudî şekilde bir çerçeve dahilinde mütenazır ve yekdiğeri içine girift makûs bir surette - dört defa tekerrür eden - şu:

الحكم لله

«Hüküm Allahdandır.»

توكلي على خالق

«Güvenim Tanrımadır»

ibaresi yazılmıştır. Ayak şahidesindeki kitabenin son satırları kırık bulunması dolayısıyla bu makberenin kime ait olduğunu vazihan tayin etmek imkânsız ise de bunun - bir aile medfeni olmak itibariyle - Celâlüddin - Kötürüm - Bayezid'in oğlu «İskender» in zevcesi olması melhuzdur.

Sol taraftaki sandukaya gelince: Bunun alt kısmı alelâde tuğladan örülmüş olduğundan, öteki gibi, kitabesi yoktur. Sandukanın baş şahidesinin iç tarafında:

انتقلت المرحومه

طوره خاتون بنت اسكندر

(B)

«İskender kızı merhume Ture Hatun göçtü (öldü)»

olmak üzere makberenin aidiyetini bildiren, iki satır üzerine mürettep, bir kitabe mevcut olup dış yüzü yazısızdır.

Ayak şahidesinin dış tarafında:

كلكون خاتون

نت عبدالله الجركسة طابت رايها

في الجنة (kırık olduğundan iki kelime okunamadı) متواترا

«Abdullah kızı Çerkes Gülün Hatun, toprağı hoş olsun..»

iç yüzünde de:

رمضان المبارك

يوم الاحد سنة ثمانه عشرين وثمانمائه

(taşın alt tarafı tamamıyla kırıktır)

«Sekiz yüz yirmi sekiz yılı müborek ramazan ayının azar günü (öldü)» olarak vefat tarihi yazılıdır.

Türe Hatun'a ait olan bu merkadin ayak tarafında mevzu bulunan yukardaki şahidenin başka bir kadına ait olup hariçten nakil suretiyle buraya yerleştirilmiş olduğu anlaşılıyor. Binaenaleyh, Türe Hatunun ölüm yılı meçhul kalmaktadır. Malûm olduğu üzere «Türe Hatun» Kötürümün — kardeşi Süleyman tarafından öldürülen — küçük oğlu «İskender»in kızıdır.

DEVLET HATUN TÜRBESİ

(775, H.? — 863, H.?)

Kasabanın bir çeyrek saat kadar uzağında ve limanın kible tarafı kıyısında bulunan bu türbe, bir bahçe içinde ve alelâde taşlarla örülmüş mezar halindedir. Mezarın baş tarafına mevzu taşın iç yüzünde:

انتقلت المرحومه والمفجرة السميدة

من دار الفنا الى رحمة الله تعالى

«Merhûme, Mağfûre ve Saide dünyadan göçüp Tanrı rahmana kavüştü» ibaresi yazılıdır. Ayak şahidesinin iç tarafında ise:

«Birinci satır tamamen silinmiştir»

... ان دولت خاتون تاريخ ثلث وستين وثمانمائه

«Devlet Hatun, 863 tarihinde (....? = öldü)».

olmak üzere vefat tarihi mahkûktur. Şahidenin dış yüzünde de:

چون فانی دنیا اجل در کار دکار

بی اختیار می برد دهر ستحززار ؟

farisi beyit yazılıdır.

/Bu kitabenin yazılı bulunduğu taş tesirâtı hariciye ile fazla aşınmış olduğundan üzerindeki yazı ancak bu kadar ve bu şekilde okunabilmiştir/

Bu mezar içinde ayrıca, üst kısmı kırık olarak, şu kitabe de bulunmaktadır:

وجعل الجنة مأواها
في جاذى الاول العشرين
عام خمس و سبعين و سبعمائة

«Allah Cenneti onun me'vâsı kılsın!» 775 yılı Cümaziyelevveliin 20 sinde (vefat etti).

Bu kitabe 0,60X0,40 eb'adında olup başka bir menzara ait ayak taşıdır.

H

CAMI ve MESÇİTLER

KALE (İBRAHİM BEY) CAMİİ

(1341/742)

Çandar oğullarının ilk devirleri için mahkûk bir yesikayı havi olan ve Sinopta bu âileye ait tarihi eserlerin de en eskisini teşkil eylemekte bulunan bu cami, kitabesine göre «Gıyasüddin İbrahim Bey» tarafından (1341/742) tarihinde «İçkale» nin şimalişarki tarafında yaptırılmıştır. Halk aarsında «Kale Camii» adıyla maruf ise de, aşağıdaki kitabede bânisinin adı sarahaten yazılı olduğundan isminin de «İbrahim Bey Camii» olması lâzımgelir. Cami 17×15 metre genişliğinde ve 10metre yükseklikte olup kesme taştan yapılmıştır. Sakfı ahşap olup mimarî bir kıymeti haiz değildir. Senelerce mensî ve metrûk bir halde zamanımıza kadar muhafazaı mevcudiyet edebilmiş olan bu cami, bu gün aşağı yukarı bir enkaz yığını halini arzettiğindedir.

Camiin şimal tarafında bir kapısı mevcuttur. İkisi bu kapının doğu ve birisi de batı tarafında olmak üzere, aşağıda yazılı, üç kitabe mevzu bulunmaktadır. Doğü tarafındaki kitabeler şunlardır:

A)

- 1) لا اله الا الله محمد رسول الله
- 2) قال النبي عليه السلام من بي الله مسجداً
- 3) بي الله له قصرأ في الجنة
- 4) امر بعمارة هذا الجامع المبارك الامير الاكرم
- 5) غياث الدنيا والدين ابراهيم بن سليمان من نصره سنة اى اربعين وسبعمائة

«Hazreti Peygamber (Aleyhisselâm), her kim Allahü Taalâ için bir mescit yaparsa Allah da onun için cennette bir köşk yapar, buyurdu. Bu mübarek caminin yapılmasında, Emirül Ekrem Gıyas-üd-dünya ved-din, Süleyman oğlu İbrahim yediyüz kırk iki senesinde emretti. İzzetle mansur olsun.»

Bu kitabe «0,70×0,90» ebadında ve yerden «2,5» metre yüksekte beş satır üzerine tertip edilmiştir. Yazısı da orta bir Selçuk neshidir.

(B)

(Birinci satır siliktir.)

(1)

(2) و اشهد ان محمداً عبده و رسوله العزة لله عمر هذا المسجد . . . . .

(3) ... والدين ابو الفتح كيكافوس بن كيكافوس و برهان امير المؤمنين فتح هذا . . . . .

(4) [أى] عشر وستة عمارة الابواب بتولى المبد الضيف المخرج الى رحمة الله

لعمالي اسمعيل بن يوسف

«Şehadet getirin ki Muhammed, Allahın kulu ve yalavacıdır. Bu Mescidi Halifenin Mutemedi .... ve d-Din, Ebu'l-Feth Keykâvüs bin Keyhusrev yaptı.

Tanrının rahmetine muhtaç bulunan Yusuf oğlu İsmailin tevliyeti ile kapılar altı yüz on ikide tamir edildi».

Dört satır üzerine yazılı bulunan bu kitabe «1,00×1,50» eb'adında ve yerden «1,60» metre yüksekte olup Cami kapısını poyrazla doğu taraf duvarlarının birleştiği noktaya yakın bir mahaldedir. Orta bir Selçuk neshile yazılı olan bu kitabenin birincisi satırı okunamıyacak derecede silik ve sol taraf kenarları da kırık bir haldedir. Bu kitabe bize, Sinobun Selçukiler tarafından alınmasını müteakip iç kale kapılarının da mütevellî İsmail tarafından tamir edildiğini açıklıyor.

(C)

(1) ان الله هو الواحد السبحان

(2) عمر هذا البلد سليم سلطان

(3) خلق الله ملكه في جميع الارمان

(4) (تمير قلته) تاريخ هذه البنيان

«Tahkik Allah, tek Tanrıdır

Sultan Selim bu şehri imar etti

Allah her zaman memleketini paydar etsin

(Tamiri kale) bu binanın tarihidir.»

Güzel bir Osmanlı sülüsü ile yazılı bulunan bu kitabe «0,90×0,45» eb'adında ve yerden «1,20» metre yüksekte olup kapının batı tarafındadır. «925, H.» tarihinde «Birinci Selim» tarafından Sinop kalesinin tamir edildiğini gösteren bu kitabesinin, bittabi cami ile bir münasebeti olmayıp her hangi bir surette kaleden düşmüş ve sonradan camiin vaki bir tamiri sırasında buraya konulmuş olması muhtemeldir.

Osman oğullarından «Kanuni Süleyman» tarafından da tamir edildiği söylenen bu camii, hem Selçukîler hem de Candar oğulları zamanına ait kitabeyi ihtiva etmesi tavrına şayandır. Kanaatimize, bu camii ilk önce fethi müteakip «İçkale» de Selçukîler tarafından yapılmış ve bilâhara harba yüz tutması dolayısıyla Candaroğullarından Birinci İbrahim Bey tarafından tamir ihya edilmiş olması muhtemeldir [1].

ASLAN CAMİİ

(1351/752)

Kasabanın şimal tarafında ve halk arasında bu isimle anılan mahallede kâin olan bu cami (1251/752) tarihinde yapılmıştır. 11 metre uzunluğunda, 13 metre enliliginde olup kesme taştan yapılmıştır. Sakfı ahşap olup kubbesizdir ve 2,5 metre enliliginde bir mihrabı vardır. Bu mihrabın içi kırmızı ve yeşil boykılarla boyanmış olup basit bir şekilde oymalıdır. Bunun üst nihayetinde armudi şekilde süslü mermer bir levha ile bu levhanın altında ve mihrabın genişliği imtidadınca ufki bir istikamette müselles tahta süsler vardır. Bundan maada mihrabın orta kısmı hizasında, sağ ve sol taraflarında uzunca bir tahtaya geçirilmiş mahrut şeklinde kârî kâdim demir mumluklar mevcuttur. İkisi doğuya ve ikisi de batıya açık dört büyük penceresi olup bu pencerelerin kasaları da keزالik kârî kâdim ve oymalıdır.

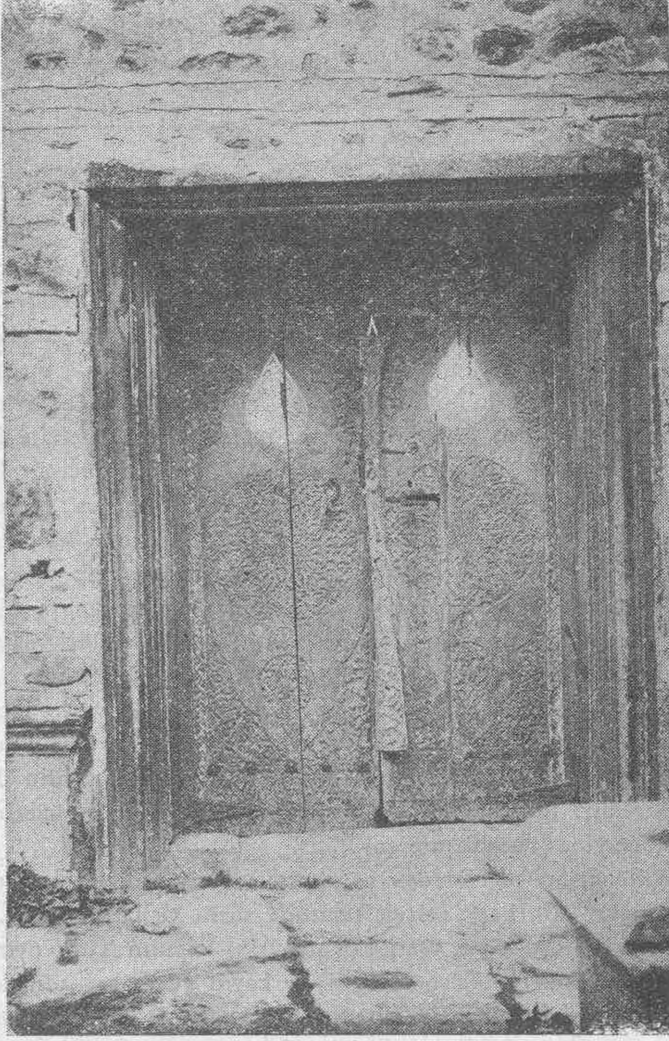
Camiin, müezzin mahfili önünde ikisi kırmızı ve biri mavi renkte üç somaki mermer sütun vardır. Bu sütunlar, kaideleri yukarıda olmak üzere, tersine konulmuştur. Kırmızı olanından biri rengindeki cazip letafet, baş tarafındaki İyonik tezyinat itibarıyla nefistir. Aynı yerin üstünde merdiveni içerisinden yapılmış bir mahfil daha mevcuttur. Bu mahfilin de ön tarafı arabesk oymalıdır. Kafesleri ile alt kısımdaki geniş girişler üzerinde, hafifçe görülebilen, tezyinat da dikkate şayandır.

Camiin kenarları mermerden yapılmış doğuya açık iki kanatlı tahta bir kapısı mevcuttur. Bu kapı Selçuk tarzında süslü ve başlı başına bir kıymet teşkil edecek kadar ince bir eseri san'attır. Bu kapının Türk oymacılık sanatının nefis bir örneği olması dolayısıyla, kayıp ve mahv olmaktan muhafazası için bir müzeye alınması şayın arzudur [2]. Bunlardan maada, Camiin dış tarafında ve kible tarafının bitişiğindeki çeşmeye yakın mahallinde girilant ve iki öküz başıyla süslü «75» santimetre uzunluğunda ve mustatil şeklinde bir rölyef mevcuttur. Bu rölyefin doğu tarafında ve yerden «2,5» metre kadar yükseklikte ayrıca küçük bir mermer levha üzerinde kabartma bir üzüm salkımı resmi de mevcuttur. Rölyefin, Romalılar devrine ait eski bir binanın — belki de bir mabet — enkazından alınıp buraya gelişi güzel konulmuş olması çok muhtemeldir.

[1] Bu cami içkaleden geçirilen yol dolayısıyla sonradan yıkılmıştır.

[2] Rahmetli H. Fehmi Turgal'a vaki olan müracaatım üzerine bu kapı sonradan Ankara Etnografya Müzesine naklettilmiştir.

Kapının yukarı kısmı nihayetine yakın mahallinde, biri sağ (a) diğcri sol (b) kanadı üzerinde, yine ağaç oymalı ve birift bir yazı ile aşağıdaki kitabe mevcuttur.

Arslan Cami'nin Selçuk tarzındaki oymalı kapısı
(Bugün Ankara Etnoğrafya Müzesinde mahfuzdur)

(a) قال النبي عليه السلام من بنى مسجداً لله تعالى بنى الله له قصرأ
(b) في الجنة النساء. هذا المسجد المبارك اسماعيل بن اسالو احسن الله سنة اثنى
وخمسين وسبعماية

«Hazreti Peygamber (Aleyhisselâm), her kim Allahü Taalâ için bir mesçit yaparsa Allah da onun için cennette bir köşk yapar, buyurdu. Bu

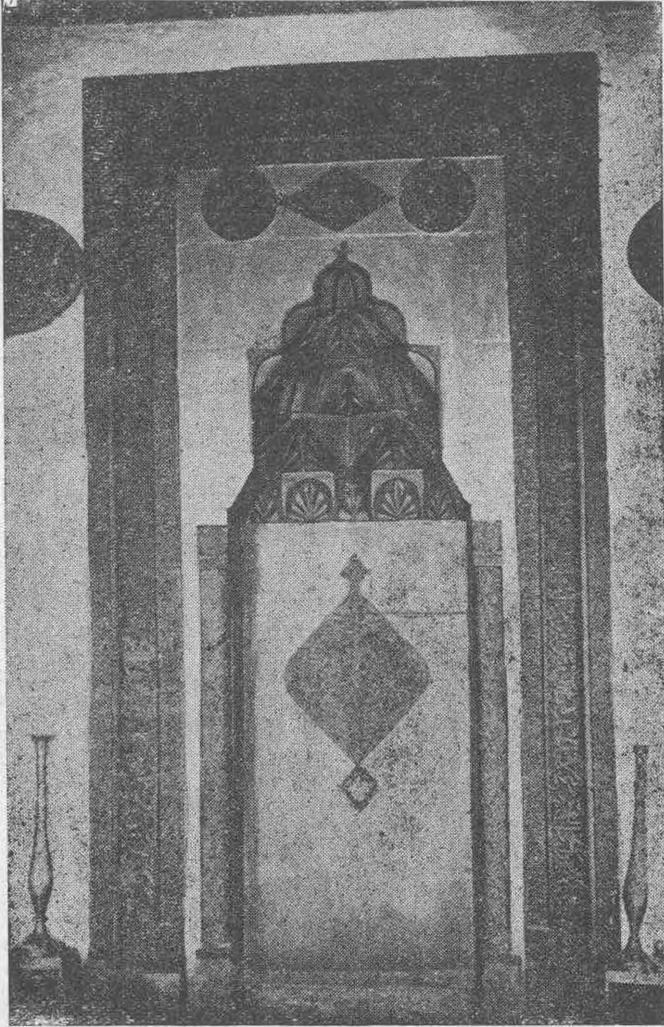
mubarek mescidi, yediyüz elli iki de Uslu oğlu İsmail yaptırdı. Allahın ihsanına nail olsun.»

Bu kitabe tıraz şeklinde ve bir satır üzerine yazılı olup yazıları sonradan beyaz boya ile boyanmıştır.

FETİH BABA MESCİDİ

(1353/754)

Hükümet konağının garbı cenubisinde ve «Meydankapı» çarşısındadır. 8 metre uzunluğunda, 8 metre genişliğinde ve 6 metre yüksekliğinde olup

Fetih Baba Mescidi'nin mihrabı

kesme taştan inşa edilmiştir. Küçük ve müzeyyen bir mihrabı vardır. Bu mihrap, Alâüddin Camiinin mihrabı gibi, mermerden yapılmış olup etrafında kabartma olarak «Âyetel-Kürsî» yazılıdır. Poyraz cephesinde bir kapısı mevcuttur.

Mimarî bir kıymeti haiz olmayan bu mescit binası birçok defalar tamir edilmiştir. Bu tamirler sırasında eski inşa üslûbunun az çok değişikliğe uğramış olması mühtemeldir. Cenup tarafındaki bahçe içinde «Fetih Muhammed Baba» namıyla anılan bir zat gömülü olup mezar kitabesi yoktur.

Biri mescidin kapısı üstünde, diğerleri de kapını doğu ve batı tarafında olmak üzere üç kitabe mevcuttur. Şu kadar ki, batı tarafındaki kitabe taşlarından biri haricî tesirlerden müteessir olduğundan okunamayacak bir hal almıştır.

Kapının üstündeki türkçe kitabe berveçhi âtidir:

«Eylemiş Feth Muhammed Baba burda tehlil
Hem gaza hem dahi edvarı hayatı teknil
Biri yok söyledi tarhin anın ber tafsil
Merkadü mescidi imar ile oldu tebcil»

Bu kitabe 0,30×0,15 eb'adında ve yerden 4,5 metre yüksekliktedir. Tarih mısra'ı, bir noksaniyele, 1330 yılını gösteren bu kitabenin, mescidin Fetih Baba tarafından tamir ettirilmiş olduğu hakkındaki rivayeti teyiden yazılıp buraya sonradan konulmuş olması muhtemeldir.

Kapının doğu tarafında mevcut kitade de şudur:

- (1) قال الله تعالى وان المساجد لله فلا تدعوا
- (2) مع الله احداً انشاء هذا
- (3) المسجد المبارك المبد المقتدر اسمعيل
- (4) بن اسلوبك اخير الله عواقبه سنة اربعين وخمسين وسبعماية

«Şüphesiz mescidler (ibadât) Allah içindir. Allah'tan başkasını çağırmanın. Bu mübarek mescidi, yediyüz elli dört tarihinde (Allahına mnhtaç bir kul olan) Uslu Bey oğlu İsmail yaptı. Allah akibetini hayır eylesin».

Dört satır üzerine kalın ve girift bir nesih ile yazılmış olan bu kitabe 0,20×0,50 eb'adındadır. Halk arasında «Fetih Baba Mescidi» adıyla anılan bu mescidin ilk defa «İsmail bin Uslu Bey» tarafından Aslan camiinin inşasından iki sene sonra yaptırıldığı kitabeden anlaşılmaktadır.

KADI MESCİDİ

(1396/766)

Alâaddin Camii muvakkithanesi önünden Tuzcular caddesine inen aralık yolun doğu tarafındaki sokağın hemen başlangıcında ve «Fışkıran Çeşmesi» nin tam karşısında kâindir. Kapısı yukarısında konulu kitabeye göre 1364-

766 da inşa edildiği anlaşılmaktadır. Halk arasındk Kadı Mescidi namıyla anılan bu mescit 7,75 metre genişliktedir. Dahili mnzarsına göre uzun müddet harap bir halde kalmış iken son zamanlarda tamir edilmiştir. Halen mevrük bulunmaktadır.

Poyraza açık kapısı üstünde aşağıdaki kitabe mevcuttur.

(1) و ان المساجد لله فلا تدعوا مع الله احدا انشاء هذا المسجد
(2) (siliktir) الله في سنة محرم سنة ستين وسبعمائه

«Şüphesiz mescitler (ibâdet) Allah içindir. Allahtan başkasını çağırmanın. Bu mescidi . . . . 766 yılının muharreminde yaptırdı».

Bu kitabe iki satır üzerine tertip edilmiş olup 1,0×0,30 eb'atındadır. Kitabenin, baniye ait ismin bulunması lâzımelen, ikinci satırının ilk kısmı sonradan, bililtizam olsa gerek, silinmiştir. Bununla beraber, bu kitabenin üstünde ayrıca bir boşluk da görölmektedir ki burada da evvelce başka bir kitabenin mevzu bulunmuş olması çok muhtemeldir.

Kadı mescidinin batısında bulunan bir bahçe içinde ve hemen mescit duvarının bitişiğinde alelâde taşlarla örölmüş bir mezar mevcuttur. Bu mezar «Sarimüddin Alp Saru» adında bir zate aittir. Bunun yalnız baş şahidesi mevcut olup, taşın ön taraf yüzünde şu kitabe mahkûk bulunmaktadır:

(1) هذه القبر المرحوم
(2) المقفور صارم الدين
(3) البسارو طاب
(4) الله ثراه وجعل الجنة
(5) مثواه

«Burası, Hakkın rahmet ve mağfiretine nail olan Sarimüddin Alp Saru (Sarı) nın mezarıdır; Allah toprağını hoş, makamını cennet etsin»

Beş sair üzerine tertip edilmiş olan bu kitabe 0,50×0,50 eb'adında ve orta bir Selçuk neshi ile mermer taş üzerine kabartma olarak yazılmıştır. Şahidenin arka taraf yüzünde ise, etrafı çiçekli nakışları havi bir daire içinde yalnız (الحكم لله - hüküm Allahındır) ibaresi yazılıdır. Alp Sarının ayak taşı, söylendiğine göre, epey zaman önce kaybolmuştur.

Kadı Camiinin ilk banisi bu zat olmak gerektir. Öz türkçe bir ada malik bulunan bu zatın, tarihî hüviyetini aydınlatacak bir vesikaya tesadüf edemedik. Fikrimce Alp Sarı, Selçukî ümerasından biri olup kitabedeki «Elhükümü Lillâh» kaydı da kendisinin maktulen vefat etmiş olduğunu ifade edebilir.

Alp Sarının kitabesi orijinal bir Selçuk neshidir. Bugünkü Mescit kapısı üzerindeki kitabenin yazı itibariyle de muahhar bir devre ait olduğu anlaşılr.

ULU BEY MESCİDİ

(1358/760)

Bu mescit, Alâaddin Camiinin şimal tarafında ve Camii kebir (Müftü) mahallesinde kâin olup halk arasında «Müftü Mescidi» adıyla anılmaktadır.

7,40 metre uzunluğunda ve 8,30 metre enliliğinde ve 6 metre de yüksekliğinde olup kesme taştan yapılmıştır. Sakfı ahşaptır. Mimari bir değeri olmayıp bugün harap ve metruk bir haldedir. Mescidin hangi tarihte yapılmış olduğuna dair, üzerinde, bir vesikai mahkûke mevcut değildir. Evkaf idaresindeki kaydına göre adı «Ulu Bey Mescidi» dir. Mescidin batı tarafındaki bahçe içinde, hemen hemen belirsiz bir hale gelmiş, bir mezar mevcut olup bunun «Ulu Bey bin Gündüz» e ait olduğu ve bu zatin de mescidin banisi bulunduğu söylenmektedir.

Mescidin hemen yanında ve doğu tarafında bir çeşme mevcut olup cephesi üzerindeki kitabede « . . . . Ulu Bey bin Gündüz . . . . » yazılıdır. Bu çeşme 760 H. tarihinde inşa edilmiştir. Her camiin yanbaşıında, bazan bir medrese ve ekseriyetle bir çeşme inşasının ötedenberi belli bir an'ane mahiyetinde olduğu gözönüne getirilirse bu mescidin çeşme ile aynı zamanda yapılmış olduğuna hükmedilebilir. Saniyen kitabede mescidler hakkındaki ayeti Kur'aniyeye ayrıca işaret edilmekte olması dolayısıyla bu kitabenin mescit ve çeşme için müşterek yazılmış olması da çok muhtemeldir.

Ulu Bey, Âdil ve Celâlüddin Bayezit zamanı ümerasından olup Sinop Kitabeleri adlı eserde (Sayfa, 56) kendisinin Sinop fatihi olarak gösterilmesi tarihi bir kayde müstenit değildir.

SARAY CAMİİ

(1374/770)

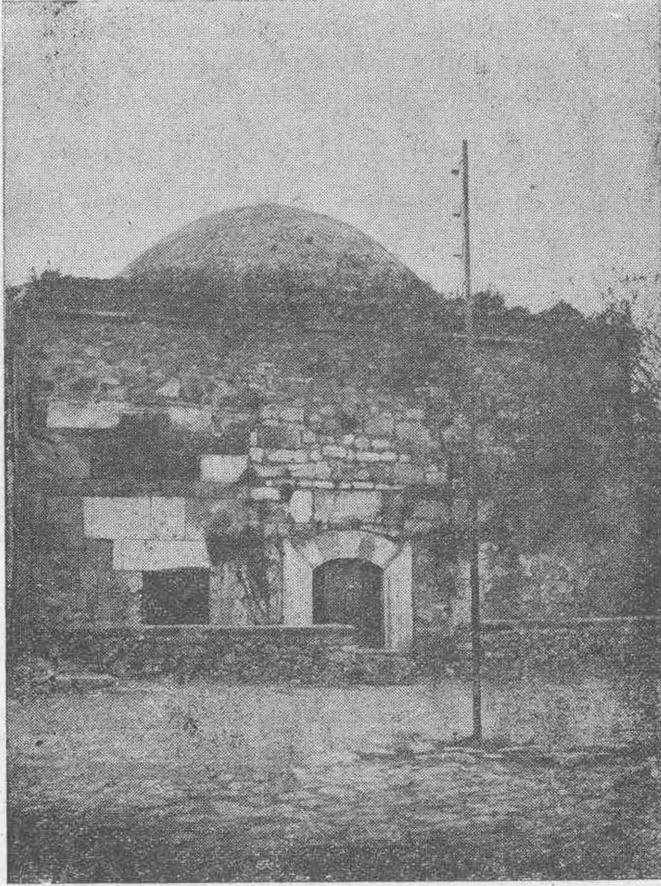
Kasabanın cenup tarafında ve Tersane çarşısının arkasındaki sokak üzerinde kâindir. Halk arasında «Saray Camii» adıyla anılır [1].

10,65 metre uzunluğunda ve 11,70 metre enliliğinde olup kesme taştan yapılmıştır. Tek kubbelidir. Cami halen harap ve metruk bir haldedir.

Şimal cephesinde bir kapısı olup bu kapının yukarısında aşağıdaki kitabe mrvzu bulunmaktadır:

[1] Verilen malûmata göre, bu camiin bitişiğinde vaktiyle bir (Saray - Hükümet Konağı) mevcutmuş. Sinobun tarihi evlerinden sayılan bu eski binanın alt kısmı bugün enkaz halinde mevcuttur. Binaenaleyh buna izafeten halk bu camiye «Saray Camii» adını vermektedir. Bayezit Bey'in «Alâaddin Camii» nin garp tarafındaki kapısı ile bizzat yaptırdığı bu camiin kapısı üzerindeki kitabelerden «Celâlüddin» ünvanını aldığı anlaşılmaktadır.

- (1) انما يامر مساجد الله من آمن بالله واليوم الآخر واقام الصلوة وآتى الزكوة
ولم يخش الا الله
- (2) عمر هذا المسجد في ايام دولة السلطان جلال الدين ابى يزيد بك اعلى لواء الدين
- (3) مقبلاً في اواسط ذى الحجة سنة ستة و سبعين و سبعمائة

Saray (Kötürüm Bayezit) Camiinin hariçten görünüşü

«Allahın Mesçitlerini, ancak Allah ve Ahret gününe inanan, namazını kılan, zekâtını veren ve Allaktan başkasından korkmıyan kimseler yapar.

Bu mescid, yediyüz yetmiş altı yılı Zilhiccesinin ortalarında, dinin bayrağını yücelten Sultan Celâleddin Bayezit Beyin zamanı devletinde yapıldı».

Bu kitabe de mustatil bir mermer taş üzerine kabartma olarak mkhkûktür. 1,0×0,50 eb'adında olup üç satır üzerine ve orta hurufatlı bir nesihle yazılmıştır. Yazıları sonradan, bir tamir sırasında olacak, siyah bir boya ile boyanmıştır.

III ÇEŞMELER

ULU BEY ÇEŞMESİ

(1358/760)

Yukarıda adı geçen «Ulu Bey Mescidi» nin doğu tarafında bulunan bu çeşme, 4,20 metre uzunluğunda ve 3,20 metre enliliğinde olup «Müftü» mahallesindedir. Çeşmenin batıya nazır cephesi üzerinde girift bir yazı ile dört satır üzerine tertip edilmiş olan aşağıdaki kitâbe mevcuttur.

- (1) قال الله تعالى يا ايها الذين آمنوا اذكروا الله ذكراً كثيراً
- (2) و قال (الله) تعالى ومن اعظم ممن منع مساجد الله ان يذكر فيها اسمه
- (3) عمر هذا العين المبارك سيد الامراء والاكابر و زعيم
- (4) المساكر اولو بك ن كندوز ادام الله اقباله سنه ستين و سبعمائة

«Bu mübark çeşmeyi 760 senesinde Beylerin, büyüklerin, askerlerin ulusu, sahibi zeamet Gündüz oğlu Ulu Bey yaptırdı Allah ikbalde daim etsin».

55 Santimetre boyunda ve 65 santimetre eninde olan bu çeşme kitabesi, kanaatimizce, Ulubey Mescidinin yapıldığı tarih için de mahkûk bir vesika mahiyetini haizdir. Mescit ile çeşmenin aynı zamanda yapılmış olması çok muhtemeldir. [Bakınız, Ulu Bey Mescidi].

ŞAHABÜDDİN AĞA ÇEŞMSİ

(1430/833)

Bu çeşme, kasabanın cenup tarafında ve Tersaneden Kaleyazısı mahallesine giden tuzcular caddes üzerindeki «Aşağı Hamam» ın hemen arkasında kâindir. İsfediyar Bey ümerasından Şahin oğlu Şehabüddin Ağa tarafından yaptırılmıştır. 2,70 metre uzunluğunda ve 3 metre enliliğinde olup cephesi üzerinde aşağıdaki kitâbe bulunmaktadır:

- (1) امر بعمارة هذه السقايه
- (2) المباركة و . . . استخراج ماها
- (3) المذب . . . شهاب الدين المملوك
- (4) قبل الله تعالى منه و رضى عنه في شهر شعبان
- (5) سنه ثلاث و ثلثين و ثمانمائه

«Bu mübarek çeşmenin yapılmasını ve tatlı suyunun çıkarılmasını, 833 yılı Şabanında Şehabüddin Memlûk emretti. Allah kabul etsin ve ondan razı olsun»,

Bu kitâbe 0,45 santimetre kutrunda bir daire içinde beş satır üzerine tertip edilmiştir. Yazısı gayet girift ve ince bir nesihtir; adı bir taş üzerine kabartma olarak yazılmıştır. Kitabenin orta kısmı sakatlanmış olduğundan bu kısımda bulunan kelimelerden bazıları da okunmayacak derecede bozulmuştur. Bu kitabenin biri sağ diğeri sol tarafında, Selçuk uslûbunda, kabartma

Şahinoğlu Şehabüddin Ağa Çeşmesi

olarak yapılmış hendesi tezyinatı havi nefis iki mermer levha vardır. Şahin oğlu Şahabüddin Ağa'ya ait (1534/838) tarihi diğer bir kitâbe de İçkale'de mevcut bulunmaktadır [İçkale kitabelerine bakınız].

İSMAİL BEY - DEMİRLİ MESCİT - ÇEŞMESİ

(1448/853)

Bu çeşme, kasabanın şimal cihetinde ve Demirli Mescit'in doğusunda kâin olup (1448/853) senesinde İsmail Bey tarafından yaptırılmıştır. 2,5 metre uzunluğunda ve 2,5 metre enliliğindedir. Cephesi yukarısında bulunan armudî şeklinde mermer bir taş levha üzerine altı satır olarak yazılmış aşağıdaki kitâbe mevcuttur:

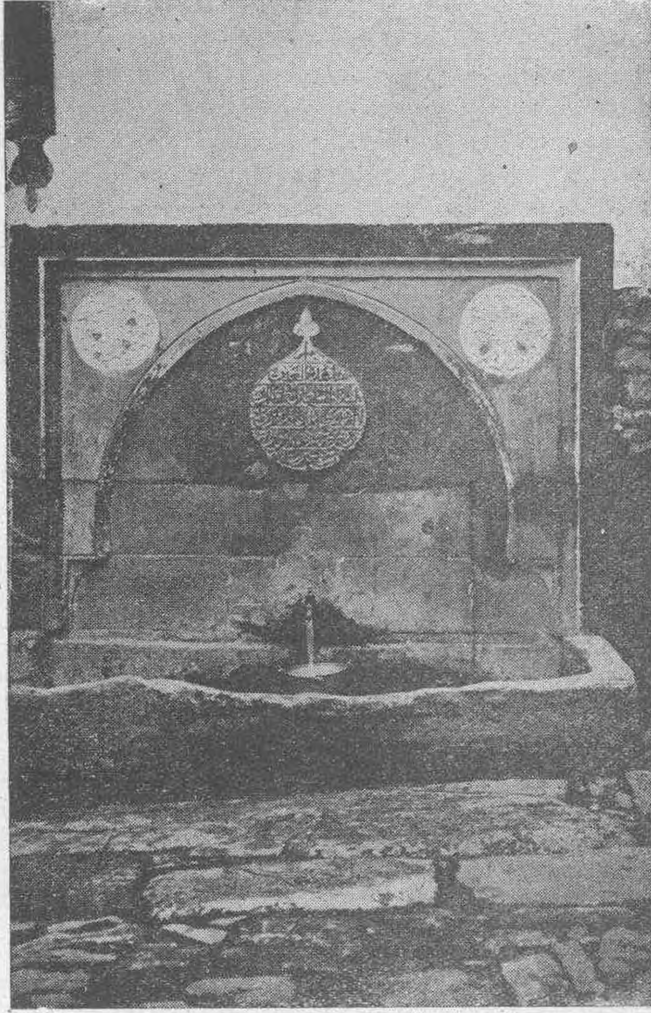
- (1) امر
- (2) بناء هذه العين
- (3) المباركة السلطان اسماعيل ابن
- (4) ابراهيم طاب ثراه ادام الله دولته

(5) في شهر جمادى الاولى سنة

(6) ثلث و خمسين و ثمان مائة

«Bu mubarek çeşmenin yapılmasını, 853 yılı Cemaziyelevvelinde İbrahim (Allah makamını hoş etsin) oğlu Sultan İsmail (Allah devletini daim kılsın) emretti».

Bu kitâbenin biri sağ diğeri sol tarafında Selçuk uslûbunda kabartma olarak yapılmış hendesî tezyinatı havi iki taş küre mevcuttur.

Demirli Mescit - İsmail Bey - Çeşmesi

IV

MÜTEFERRİK KİTÂBE VE MEZARLAR

1) KİTÂBELER

A)

- (1) يا مالک الملک توفی الملک من تشاء انک انت السميع العليم اللهم اعمر (?) علی
توفیقک لعمارة هذا المسجد المبارك وانا عبدک المذنب
- (2) اعنى جلال الدين ابى يزيد ن عادل بك اللهم احمل عاقبة خيراً فى سنة سبع
وثمانين وسبعماية

«Yâ Rab, ey mülkün (varlığın) sahibi, mülkü istediğine verirsin, şükür şüphesiz sen, görücü ve bilicisin. Yârabbî, bu mubarek mescidi tamir dola-yısıyla tevfikini bana refik et (?), bizden (duamızı) kabul et. Ben senin günahkâr kulunum, yani Âdil Bey oğlu Celâlüddin Bayezidım. Yârabbî onun sonunu hayır et. 787 yılında (vaki oldu)».

Celâlüddin - Kötürm - Bayezid Beye ait olan ve iki uzun satır üzerine yazılmış bulunan bu kitabe, 0,50×1,30 ebadında ve yerden 8 metre kadar yükrekte olup «Alâeddin Camii» nin batı tarafındaki kapısı üstünde mevzu-dur. Yüzü siyah, yazıları da sarı boya ile boyanmış olan bu kitabenin yazısı yığma tarzında, gayet girift ve kalın bir Selçuk neshidir. Birçok keli-meleri noktasız olup harflerin dişleri de yoktur [1]. Ortasında, sol tarafa doğru, derin, bir çatlak ile kenarlarında bir takım kırıklar arzeder. Vaktiyle bu kapının pek yakınındaki evlerden çıkan büyücek bir yangın yüzünden kapı mermerlerinin ekser yerleri çatlamış ve bu arada kitabe de müteessir olmuştur.

Buraya konulmuş olan bu kitbeden, Alâüddin Camii'nin Kötürüm Bayezid Bey tarafından ölümü senesi içinde (787/1385) tamir ettirilmiş olduğunu tahmin etmekteyiz. Bu kitabenin üstünde, camiin 1851 de tamir edildiğine ait, Abdülmecid'in turasiyle muveşşah, ayrıca bir kitabe de mevzu bulunmaktadır [I. Makaledeki Alaüddin Camii kısmına bakınız].

B)

- (1) عمر
(2) هذا المنبر والمحراب والمسجد
(3) سلطان اسفنديار بن بايزيد
(4) ثلث و ثلاثين و ثمانماية
(5) سنة

[1] Burada, kitabenin sıhhatle okunması için bazı kelimelerin noktaları tarafımızdan konulmuştur.

«Bu minber ve mihrab ve mescidi 833 yılında Bayezid oğlu Sultan İsfendiyar tamir ettiirdi».

İsfendiyar bin Bayezid Beye aid olan bu kitabe, Alâüddin Camii içinde mihrabın karşısına tesadüf eden ve şimale açılan iç kapının yukarısında mevzudur. Kitabe taşı küçük kıt'ada ve armudî şekildedir. Yazısı ince bir nesih olup okunması cidden müşkül bir derecede girift ve çiçeklerle süslüdür. Kitabenin zemini yeşil ve yazıları da sarı boya ile boyanmıştır.

Alâüddin Camii'nin garp kapısı üzerinde Celâlüddin Bayezit Beye ait Kitabe
(Resimde bu kitâbe, mailen çatlak bir halde görülmektedir)

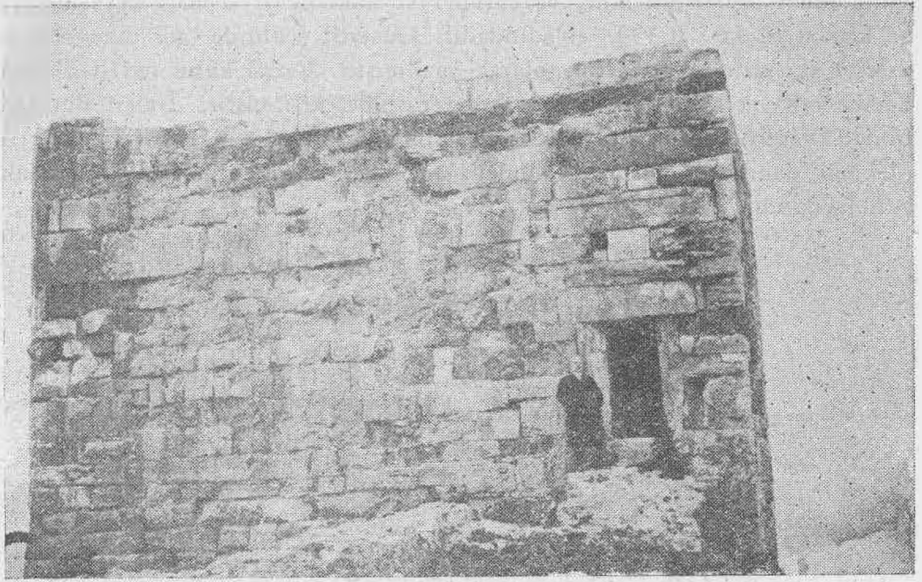
Bu kitabeye göre Cami, Mihrap ve Minber'in Bayezit Bey'den 49 yıl sonra oğlu İsfendiyar Bey tarafından da -daha esaslı bir şekilde- tamir ettirildiği anlaşılmaktadır. Fikrimizce buradaki (٤٩) kelimesi -doğrudan doğruya

inşa manâsına gelmekle beraber - daha ziyade tamir yerinde kullanılmıştır. Bununla beraber, Kötürüm Bayezide ait olan yukarıki kitabede mevcut (لعمارة) kelimesi de aynı manâyı, yani tamiri ifade etmektedir. Zira, Alâüddin Camii'nin - gerçi mahkûk bir vesika halinde banisini ve ait olduğu devri mutlak surette tayin eden bir kitabesi yoksa da - Selçukiler zamanına ait eserlerden olduğu muhakkak gibidir.

C)

- (1) اتفق بتوفيق الله تعالى في أيام السلطان الغالب
 (2) عز الدين والدين السلطان اسفنديار بن بايريد خان عمر هذا لبرج
 (3) شهاب الدين ابن شاهين المملوك الطواشي سنة ثمان وثلثين وثمانمائة

«Tanrı Taalânın tevfiğiyle bu burcun tamiri 838 yılında Bayezid Han oğlu izzeddünya veddin Sultan İsfendiyar zamanında tevaşi memlûk [Hadım ağalar zümresinden] Şahin oğlu Şahabüddin tarafından yapıldı».

Şahinoğlu Şehabüddin Ağa'ya ait kale Kitabesi
 (Resimde, küçük mermer kitâle medhalin üstünde görülmektedir)

İsfendiyar Bey zamanına ait olan bu kitabe, İç Kale'nin şimal ve garp dıllarının iltisak noktasındaki büyük burcun [1] cenuba açık olan kapısı yukarısında mevzudur. 1,0 × 0,35 eb'adında ve yerden — Kale bedeni üzerinde mevcut olan yoldan — beş metre yüksekte olup üç satır üzerine orta ve güzel bir sülûs hattı ile yazılmıştır.

[1] Bu burç, dikkate şayan bir şekilde dahili tertibatı haiz olup eski halini tamamiyle muhafaza etmektedir. Mevcut burçların da en büyük ve yüksekidir.

Kitabeden, bu burcun «Şahin oğlu Şahabüddin» Ağa tarafından tamir edildiği anlaşılmaktadır. Şahin oğlu Şahabüddin Ağa, İsmail Beyin veziri idi (Âşıkpaşa zâde Tarihi, Giese tab'ı, s. 151). Bu zatın (1430/833) de yaptırdığı bir çeşme de vardır (Bak: Çeşmeler, IV).

(d)

- (1) لهذا البناء الحديد على الباب بحزير الهمة والطف الوهاب للامير الكامل
العاتق الديار اسمعيل بن ابراهيم بن
(2) اسفنديار اعلى لوانه الففار مادام الملك الدوار غلب اعداء الله ينصره و كثرة
العنه تاريخ سنة خمس و خمسين و ثمانماية

«Kapı üzerindeki bu yeni yapı, himmeti ve lûtfü bol olan Emiri kâmil ve fatihi diyar İsfendiyar oğlu İbrahim oğlu İsmail'indir. Dünya durdukça (döndükçe) Allah yardımcısı olsun, düşmanlarına galip getirsin, cemaatini çoğaltsın ve bayrağını yükseltsin. Tarih 855.»

Candar oğllarının âlim ve sulhperver hükümdarı İsmail Beye ait olan bu kitabe (2,16×0,37) eb'adındadır. Mustatil şeklinde adı uzun bir taş üzerine iki satır ve kabartma olarak yazılmıştır. Yazısı kalın harfli nesihdir. Kitabe nihayet kısımdan, üçte biri derecesinde, kırılmıştır. İsmail Bey tarafından yaptırılıp bugün belirsiz bir binaya ait olan bu kitabe Yatı İlk Mektebi dahilinde hususî bir odada ve diğer tarihî eserler arasında saklı bulunmaktadır.

2) MEZARLAR

(A)

- (1) هذه روضة للمولى الامام العالم العامل الفاضل الكامل اعلم الورى مولانا علاه
الملة والدين والحق والشريعة اسكنه الله تعالى محاسن الحنان والبسه خلع رضواه
وعقرانه
(2) الدارج الى رحمة الله تعالى يوم فى اربع العشرين من شهر رجب المرجب السبت
اثنى و تسعين و سبعمائة

«Burası, 792 senesi Recebi Şerifinin yirmi dördüncü Cumartesi günü Allahü Taalânın rahmetine sığınan âlimi âmil, fazılı kâmil halkın a'lemi millet ve din ve hak ve şeriatın ulusu Mevlâna Alâüddinin ravzasıdır. Tanrı onu cennetin ortasında sâkin kılsın, rıza ve mağfiret libasını giydirdi».

Bu mezar, Meydaneteği kabristanının cenup tarafında ve yatı İlkmektebi karşısındaki duvarın kenarında olup iki mermer sütundan ibarettir. Mezar şahidelerindeki izahata göre (1390/792) yılında ölen bu zatın Candarlılar devri ülemasından biri olduğu anlaşılmaktadır.

(B)

- (1) استقل من دار الفنا الى دار البقا المرحوم المغمور الى رحمة الله حضر بن رمضان
 (2) في ثالث و عشرين من شهر ربيع الاخر يوم السبت سنة تسع واربعين وثمانمائة

«Tanrının rahmet ve mağfiretine nail olan Ramazan oğlu Hızır, 849 yılı Rebiülâhîrinin yirmi üçüncü Cumartesi günü fânî dünyadan ebediyet âlemine göçtü».

(1445/849) yılında ölen Hızır bin Ramazan isminde bir zate ait olan bu mezar halk arasında «Kırklar Mezarlığı» adıyla anılan kale dışarısındaki kumluk tepe üzerindedir. Makbere, mermerden yapılmış bir sanduka olup bunun etrafında güzel bir sülüs ile «Âyet-el-Kürsî» yazılıdır. Baş tarafında burma sarıklı mermer şahidesi üzerinde yukarıdaki kitabe mahkûktur.

Bundan maada Meydaneteği kabristanının cenup tarafında ve Kefevî camii tarafından gelen yolun karşısındaki duvar içinde mevcut olup 852 hicrî yılında ölen «Yakup Çelebi Bin Yusuf» adında bir zata ait mezar da Candar oğulları devri âsarı tarihiyesinden maduttur.